

ERADICAREA SĂRĂCIEI EDUCAȚIONALE ȘI MATERIALE ÎN RÂNDUL COPIILOR DIN EUROPA

Salvați Copiii
Save the Children România

Salvați Copiii este cea mai mare organizație independentă pentru protecția drepturilor copilului din lume. Activăm în aproape 120 de țări. Salvăm viețile copiilor. Luptăm pentru drepturile lor. Îi ajutăm să își valorifice la maxim potențialul.

Mulțumiri

Acest raport a fost realizat de Biroul de Advocacy al Salvați Copiii Europa din Bruxelles, de membrii Salvați Copiii din Danemarca, Elveția, Finlanda, Germania, Islanda, Italia, Lituania, Olanda, Norvegia, România, Spania și Suedia, precum și de membrii Grupului Global Tematic privind Sărăcia Copilului. Le mulțumim pentru contribuția și sprijinul acordat colegilor din Salvați Copiii și celor din instituțiile europene.

Mulțumim în mod special copiilor și tinerilor care au participat la sesiunile de consultări pe care le-am organizat. Opiniile lor reprezintă o contribuție esențială la realizarea acestui raport.

Mulțumim pentru importante contribuții și comentarii aduse pe marginea prezentului raport domnului Hugh Frazer – Profesor de politici și practici de incluziune socială în cadrul Universității Maynooth, coordonator al experților independenți și expert privind incluziunea socială în cadrul Rețelei Europene privind Politicile Sociale (ESPN) și domnului Anton Hemerijck, Profesor de analiză a politicilor instituționale, în cadrul Departamentului de Administrație Publică și Științe Politice al Facultății de Științe Sociale a Universității VU Amsterdam.

Realizarea raportului a fost coordonată de Maria Letizia Polizzi. Analiza datelor și a rezultatelor consultărilor cu copiii a fost efectuată de Christian Morabito.

Publicat de
Save the Children
Rue du Trône 60
1050 Bruxelles
Belgia
savethechildren.net

Prima ediție 2016
© Save the Children 2016
Nr. de înregistrare 1076822

Această publicație este protejată de drepturile de autor, dar poate fi reprodusă prin orice mijloace, gratuit, fără permisiune prealabilă, în scopuri didactice, dar nu pentru revânzare. Pentru reproducere în orice alte condiții, este nevoie de permisiunea prealabilă în scris a editorului și poate fi percepută o taxă.

Foto copertă: Giuseppe Chiantera
Băiat scriind pe tablă la deschiderea din 23 aprilie 2015, a unui centru „Rază de lumină” al Salvați Copiii Italia, în Torre Maura, Roma. Centrele „Rază de lumină” oferă activități culturale, artistice și sportive pentru copiii și adolescenții din zonele în care lipsesc serviciile și oportunitățile educative.

Traducere din limba engleză.
Titlul în engleză: Ending educational and child poverty in Europe, Leaving no child behind

CUPRINS

Abrevieri și acronime	4
Cuvânt înainte	5
Sumar	6
Introducere	8
1. Copiii expuși riscului de sărăcie sau excluziune socială în Europa	11
1.1 Dinamica sărăciei și excluziunii sociale a copiilor din Europa	11
1.2 Sărăcia copiilor vs. sărăcia adulților	13
1.3 Sărăcia copiilor și participarea părinților pe piața muncii	14
1.4 Eficiența transferurilor sociale	15
2. Inegalitatea: cauza principală a sărăciei și excluziunii sociale a copiilor	17
2.1 Nivelul de educație al părinților	17
2.2 Țara de origine a părinților	19
3. Sărăcia educațională a copiilor din Europa	20
3.1 Sărăcia copiilor și abilitățile cognitive	20
3.2 Inegalitatea și sărăcia educațională: statutul socio-economic al părinților	23
3.3 Inegalitatea și sărăcia educațională: dimensiunea de gen	26
3.4 Inegalitatea și sărăcia educațională: țara de origine a părinților	27
3.5 Părăsirea timpurie a școlii	28
3.6 Serviciile de îngrijire a copiilor și învățământ preșcolar	30
4. Perspectivele copiilor asupra sărăciei educaționale	32
4.1 Cele patru dimensiuni ale oportunității educaționale	32
4.2 Școala ideală	32
4.3 „Comunitatea educațională” ideală	36
5. Concluzii și recomandări	38
Combaterea sărăciei educaționale: recomandările copiilor	41
Anexa 1 Europa 2020: indicatori recomandați pentru măsurarea fenomenului multidimensional al sărăciei în rândul copiilor	43
Anexa 2 Lista de indicatori utilizați în acest raport	44
Note	46

ABREVIERI ȘI ACRONIME

AROPE	Cu risc de sărăcie sau excluziune socială (<i>At risk of poverty or social exclusion</i>)
CDC	Convenția Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului
EU SILC	Statisticile UE privind veniturile și condițiile de viață (<i>European Union Statistics on Income and Living Conditions</i>)
EUROSTAT LFS	Sondajul UE privind forța de muncă (<i>European Union Labour Force Survey</i>)
FRA	Agenția Uniunii Europene pentru Drepturi Fundamentale (<i>European Union Agency for Fundamental Rights</i>)
OCDE	Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică
ODD	Obiective de dezvoltare durabilă
PIB	Produsul intern brut
PISA	Programul pentru evaluarea internațională a elevilor (<i>Programme for International Student Assessment</i>)
PP	punct procentual
SESC	Statut economic, social și cultural
UE	Uniunea Europeană

CUVÂNT ÎNAINTE

Peste 26 de milioane de copii din Europa sunt expuși riscului de sărăcie sau excluziune socială.¹ Luați împreună, acești copii ar putea constitui a șaptea țară ca populație din UE. Este o situație total inacceptabilă.

Copiii se confruntă cu un risc mai ridicat de sărăcie și excluziune socială comparativ cu adulții, iar efectele sărăciei pot dura pe tot parcursul vieții. Copiii ne spun că pentru ei, sărăcia înseamnă să meargă la școală cu stomacul gol, să fie stresați deoarece părinții lor nu pot plăti chiria, să stea în frig acasă și la școală pe timp de iarnă, să nu aibă suficienți bani pentru a-și cumpăra o carte și să nu îndrăznească să spere și să viseze.

În raportul din acest an analizăm unul dintre aspectele cele mai devastatoare ale sărăciei în rândul copiilor din Europa: sărăcia educațională. Copiii din familiile cele mai defavorizate sunt mai expuși riscului de a avea rezultate școlare slabe. Aceștia au mai puține oportunități de a participa la activități culturale, sportive și sociale, de a se dezvolta emoțional și de a-și valorifica potențialul. Odată ce devin adulți, aceștia se confruntă cu provocări mai mari în a deveni membri activi ai societății și în a-și găsi locuri de muncă stabile și de calitate. Este un cerc vicios: lipsurile materiale conduc la la sărăcie educațională și viceversa. Transmiterea acestui dezavantaj de la o generație la alta este injustă și costisitoare, atât pentru indivizi cât și pentru societate, în ansamblul său. Dacă țările europene nu iau acum măsuri pentru acești copii lăsați în urmă, riscăm în viitor o exacerbare a diferențelor sociale.

Noi, Salvați Copiii, credem că investițiile în copii reprezintă cea mai bună modalitate de a-i proteja și de a-i abilita. Deși nu există politici general valabile pentru toate țările europene, unele dintre acestea și-au dovedit eficacitatea în combaterea sărăciei și excluziunii sociale a copiilor. Astfel de politici includ: oferirea de protecție pentru copii și de sprijin pentru familiile acestora; investiții în sistemul de educație și îngrijire preșcolară; asigurarea de oportunități educaționale de înaltă calitate pentru toți copiii și garantarea unor locuri de muncă stabile și de calitate pentru părinții lor.

Lansăm de asemenea un apel la o mai mare responsabilizare a copiilor. Copiii sunt agenți ai schimbării și sunt capabili să identifice soluții la problemele cu care se confruntă. Copiii, în special cei din categoriile cele mai defavorizate, trebuie să fie consultați în procesul de elaborare a politicilor de reducere a sărăciei și excluziunii sociale.

În discursul său din 2016 privind Starea Uniunii, Președintele Comisiei Europene Jean-Claude Juncker a declarat „*Copiii noștri merită ceva mai bun... merită o Europă care să îi împuternicească și să îi apere. Merită o Europă care să îi protejeze*”.

Dacă statele europene alocă resurse financiare adecvate și investesc în politici eficiente, milioane de copii defavorizați ar putea fi împuterniciți și ar deveni membri activi ai societății. Investind în copii, vom investi într-o Europă mai justă și mai egală și toți vom avea de câștigat.

Gabriela Alexandrescu

Președinte Executiv

Salvați Copiii România

SUMAR

Nicio țară europeană nu este scutită de problema sărăciei în rândul copiilor. Potrivit celor mai recente date, peste 26 de milioane de copii din Europa sunt expuși riscului de sărăcie sau excluziune socială.² Pe lângă faptul că riscul în cazul copiilor este mai mare decât la adulți, efectele sărăciei asupra copiilor pot persista pe tot parcursul vieții.

Inegalitatea este principala cauză a sărăciei și excluziunii sociale a copiilor. În prezent, 10% dintre gospodăriile din Europa câștigă 31% din veniturile totale și dețin peste 50% din bogăția totală, iar falia dintre bogați și săraci se adâncește în multe țări.

În cazul copiilor care trăiesc în familii monoparentale, numeroase ori în gospodării în care adulții nu au foarte mult sau nu au deloc de lucru, riscul de a crește în sărăcie este mai mare. Într-adevăr, copiii care trăiesc în familii cu o intensitate redusă a muncii au un risc de sărăcie cu 54% mai mare decât copiii care trăiesc în familii cu o intensitate ridicată a muncii. Chiar și copiii ai căror părinți au un loc de muncă remunerat nu au nicio garanție că nu vor fi săraci. În unele țări europene, inclusiv Luxemburg, Bulgaria, Spania și Suedia, o cincime sau chiar mai mulți dintre copiii ai căror părinți lucrează sunt expuși riscului de sărăcie. În România, procentul se apropie de 50%. În plus, copiii ai căror părinți au un nivel scăzut de educație, precum și copiii migranților au un risc mai mare de a crește în sărăcie și de a fi excluși social. În toate țările europene, cu excepția a trei dintre ele, riscul de sărăcie este mai ridicat în rândul copiilor de migranți.

Cifrele de mai sus reflectă lipsurile materiale, însă sărăcia copiilor este un fenomen multidimensional, iar pentru a aborda cauzele primare ale dezavantajului, trebuie să avem în vedere și sărăcia educațională. Sărăcia educațională este definită ca acel proces care limitează dreptul copiilor la educație și îi privează de șansa de a învăța și de a-și dezvolta abilitățile cognitive și necognitive de care au nevoie pentru a reuși într-o lume care se schimbă într-un ritm alert.

Copiii săraci din punct de vedere educațional nu au nici șansa de a-și dezvolta abilitățile care le permit să se dezvolte emoțional, să stabilească relații și să aibă un rost într-o societate căreia simt că-i aparțin. Sărăcia educațională tinde să se transmită de la o generație la alta, însă acesta este un proces care *poate și ar trebui* să se schimbe.

Deprivarea materială și sărăcia educațională afectează dezvoltarea și starea de bine a copiilor încă din primii ani de viață, ceea ce înseamnă că investițiile în sistemul de îngrijire și educație timpurie sunt esențiale. Totuși, în 11 țări din Europa, gradul de acoperire a sistemului de îngrijire a copilului este sub 20%, iar în Slovacia, Polonia, Cehia și România este sub 10%. În România, Polonia și Croația, peste 50% dintre copii nu frecventează învățământul preșcolar. În majoritatea țărilor, acoperirea a scăzut între 2012 și 2014 pentru ambii indicatori.

Copiii ai căror părinți provin din medii defavorizate din punct de vedere socio-economic au un risc cu aproximativ treizeci de procente mai mare de a înregistra rezultate slabe la matematică și citit/lectură comparativ cu copiii din familii cu un statut socio-economic ridicat.

Datele cele mai recente arată că 22% dintre copiii de 15 ani din Europa nu pot aplica în viața reală cunoștințele de matematică învățate la școală, iar 20% înregistrează performanțe slabe la citit/lectură.³ Acesta este un cerc vicios: sărăcia materială conduce la sărăcie educațională, iar ambele potențiază transmiterea dezavantajului între generații.

Salvați Copiii consideră că eradicarea sărăciei materiale, excluziunii sociale și sărăciei educaționale în rândul copiilor trebuie să fie o prioritate pentru toate statele membre ale UE, Islanda, Norvegia și Elveția, precum și pentru instituțiile europene. Acest lucru necesită mai multe măsuri, inclusiv:

- participarea copiilor
- abordarea naturii multi-dimensionale a sărăciei copiilor, printr-o abordare integrată, bazată pe drepturile copilului
- investiții în sistemele de îngrijire și educație timpurie
- integrarea dimensiunii drepturilor copilului în procesul de bugetare și protejarea acestor alocări bugetare împotriva reducerilor de fonduri.

Copiii sunt agenți ai schimbării și pot furniza sugestii și soluții importante pe care adulții pot să nu le identifice și prioritizeze. Opiniile lor – atât din perspectiva experiențelor personale legate de sărăcie, cât și a modalităților de gestionare - trebuie să fie luate în considerare în cadrul proceselor de luare a deciziilor și al eforturilor de combatere a sărăciei multi-dimensionale a copiilor, inclusiv a sărăciei educaționale.

Copiii din opt țări europene⁴ au declarat pentru Salvați Copiii că educația ar trebui să fie mai relevantă pentru viața lor și abilitățile de care vor avea nevoie ca adulți. Copiii și-ar dori să fie implicați într-o măsură mai mare în administrarea școlilor, prin intermediul consiliilor elevilor. Toți copiii ar trebui să aibă acces la activități sportive, recreative și culturale, iar părinții ar trebui ajutați să își găsească un loc de muncă plătit decent.

Credem că sărăcia copiilor și sărăcia educațională ar trebui să fie abordate dintr-o perspectivă a drepturilor copilului. Toate țările europene au ratificat Convenția Națiunilor Unite cu privire la Drepturile Copilului și prin urmare au obligația de a proteja, promova și pune în practică drepturile copiilor, indiferent de circumstanțele familiale ale fiecăruia.

Factorii de decizie ar trebui să abordeze sărăcia și excluziunea socială a copiilor folosind o metodă transversală. Aceștia ar trebui să pună la dispoziție fondurile necesare pentru finanțarea investițiilor în sistemul de îngrijire și educație timpurie și să se asigure că sistemele naționale de învățământ furnizează o educație echitabilă, de înaltă calitate.

Țările europene ar trebui să ofere mai mult sprijin pentru copiii și familiile care trăiesc în sărăcie, printr-o protecție socială care să țină cont de drepturile copilului, și să monitorizeze impactul intervențiilor de protecție socială, inclusiv a transferurilor sociale, asupra bunăstării copiilor. Statele europene ar trebui de asemenea

să promoveze ocuparea în muncă a părinților, garantând în același timp condiții de muncă adecvate și posibilitatea reconcilierii între viața personală și cea profesională. Toți copiii ar trebui să aibă acces la servicii universale, iar intervențiile directe ar trebui să se adreseze celor mai vulnerabili dintre ei.

UE a adoptat o serie de inițiative pentru combaterea sărăciei. Acestea includ: *Europa 2020: O strategie europeană pentru creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii*, al cărei obiectiv este de a scoate 20 de milioane de oameni din sărăcie până în 2020, și recomandarea Comisiei Europene, *Investiția în copii: ruperea cercului vicios al defavorizării*. Combaterea sărăciei copiilor nu este un obiectiv explicit al primei inițiative menționate mai sus, iar datele cele mai recente arată că UE este departe de a-și fi atins ținta generală de reducere a sărăciei.

În mod crucial, recomandarea *Investiția în copii* plasează copiii și sprijinul pentru copiii cei mai defavorizați în centrul eforturilor de combatere a sărăciei și excluziunii sociale, subliniind că primii ani din viață reprezintă o perioadă esențială pentru dezvoltarea copiilor. Totuși, statele membre ale UE nu au obligația de a raporta cu privire la progresele realizate, iar până în momentul de față recomandarea nu a fost implementată în totalitate. Facem un apel la Comisia Europeană să monitorizeze implementarea Recomandării *Investiția în copii*, precum și la instituțiile europene să facă o prioritate din combaterea sărăciei și excluziunii sociale a copiilor.

Unul din cinci adolescenți europeni cu vârsta de 15 ani (20%) este afectat de **sărăcie educațională**

În **UE**, mai mult de **unul din 5 copii** (28%) se află în **risc de sărăcie** sau excluziune socială.

INTRODUCERE

Chiar și înainte de criza financiară globală din 2008, Europa înregistra niveluri ridicate de sărăcie și excluziune socială a copiilor. Raportul Salvați Copiii din 2014, *Sărăcia și excluziunea socială a copiilor din Europa: o abordare din perspectiva drepturilor copilului*, a analizat creșterea alarmantă a acestor tendințe în perioada 2008 – 2012.

Doi ani mai târziu, noua noastră cercetare arată că sărăcia copiilor din Europa este în continuare la niveluri inacceptabil de ridicate. Potrivit ultimelor date disponibile la nivel european, peste 26 de milioane de copii sunt expuși riscului de sărăcie sau excluziune socială în Europa.⁵ Copiii care trăiesc în familii monoparentale sau numeroase, ori în gospodării în care adulții muncesc puțin sau deloc, precum și copiii ai căror părinți au un nivel scăzut de educație sau copiii migranților au un risc mai mare de a crește în sărăcie. Nici măcar copiii ai căror părinți au un loc de muncă nu sunt neapărat feriți de sărăcie. În 2014, în Uniunea Europeană, 9,5% dintre adulții cu vârsta cuprinsă între 18 și 64 de ani și aflați în risc de sărăcie aveau un loc de muncă. Mai mult, copiii din categoriile cele mai sărace ale societăților europene rămân cu mult în urmă din punctul de vedere al educației, sănătății și calității vieții, ca urmare a inegalităților care se adâncesc în UE.⁶

Sărăcia copiilor este un fenomen cu multiple dimensiuni. Statisticile europene (Eurostat) cuprind informații legate în principal de sărăcia materială a copiilor, măsurată pe baza unor indicatori care calculează venitul familiei, intensitatea muncii părinților și disponibilitatea anumitor bunuri materiale. Totuși, pentru o imagine completă privind sărăcia copiilor și impactul asupra vieții acestora, este important să se aibă în vedere și alte aspecte ale sărăciei, precum sărăcia educațională. Sărăcia educațională se referă la lipsa de oportunități care să le permită copiilor să dobândească cunoștințele și abilitățile necesare pentru a reuși într-o lume aflată într-o schimbare rapidă (abilități cognitive), precum și să stabilească relații cu alte persoane și să se descopere pe ei înșiși și lumea în care trăiesc (abilități necognitive). Sărăcia educațională se referă de asemenea la lipsa oportunității de a participa la activități sportive, culturale și recreative.

În acest raport, analizăm modul în care lipsurile materiale și sărăcia educațională afectează dezvoltarea și starea de bine a copiilor din Europa, precum și modul în care aceste două fenomene potențează transmiterea dezavantajului de la o generație la alta. Am analizat datele disponibile privind riscul de sărăcie sau excluziune socială pentru copiii din Europa. În plus, am examinat datele privind performanța educațională,⁷ serviciile de îngrijire pentru copii și facilitățile de învățământ preșcolar, precum și nivelurile de părăsire timpurie a școlii. De asemenea, am discutat cu copiii pentru a afla care este părerea lor. Datele cele mai recente arată că unul din cinci copii cu vârsta de 15 ani din Europa nu a dobândit competențele minime de matematică și citire/lectură.

Datele evidențiază corelații puternice între performanțele educaționale slabe ale copiilor și situația socio-economică precară a părinților, precum și statutul de migranți al acestora. Sărăcia educațională este, de asemenea, o cauză importantă a șomajului în rândul tinerilor, deoarece copiii care părăsesc școala timpuriu, având calificări limitate, sunt mai expuși riscului de a fi șomeri sau de a avea locuri de muncă necalificate, prost plătite.⁸ Prin urmare, sărăcia materială crește riscul de sărăcie educațională și viceversa. În plus, mulți copii, în special cei care trăiesc în gospodării și zone sărace, au acces limitat la activități culturale, recreative și sportive, care au un rol important în ceea ce privește calitatea vieții, relațiile sociale și satisfacția față de viață în general.

Salvați Copiii consideră că abordarea sărăciei copiilor trebuie să țină cont de toate dimensiunile acestui fenomen și de perspectiva drepturilor copilului. Potrivit Convenției ONU cu privire la Drepturile Copilului, toate guvernele europene au obligația de a asigura protecția, promovarea și realizarea drepturilor copiilor, contribuind astfel la prevenirea sărăciei și excluziunii sociale a copiilor sau cel puțin la atenuarea consecințelor acestor fenomene. Unul dintre drepturile consacrate de CDC este dreptul fiecărui copil de a participa la deciziile care îl afectează. Pentru a elabora politici eficiente de combatere a sărăciei și excluziunii sociale a copiilor, inclusiv a sărăciei educaționale, este esențial să ascultăm ce au de spus copiii despre propriile lor experiențe și despre ce ar trebui să facă factorii de decizie. De aceea, Salvați Copiii s-a consultat cu 300 de copii din Germania, Islanda, Italia, Olanda, Norvegia, România, Spania și Suedia. Recomandările formulate în urma acestor consultări sunt cuprinse în capitolul 5.

INIȚIATIVE EUROPENE ȘI GLOBALE DE COMBATERE A SĂRĂCIEI COPILOR

În ultimii ani, UE a introdus o serie de inițiative de combatere a sărăciei. *Strategia Europa 2020 pentru o creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii*, adoptată de UE în 2010, și-a propus să îmbunătățească eficiența economică, egalitatea și justiția socială, și a stabilit obiectivul de a scoate cel puțin 20 de milioane de oameni din sărăcie până în 2020. Totuși, combaterea sărăciei copiilor nu este un obiectiv explicit al strategiei, iar cele mai recente date arată că UE este departe de a atinge ținta anti-sărăcie stabilită.

În 2013, Comisia Europeană a adoptat *Recomandarea Investiția în copii: Ruperea cercului vicios al defavorizării*, care plasează în centrul eforturilor de combatere a sărăciei și excluziunii sociale a copiilor aspecte importante precum drepturile copilului, interesul superior al copilului, egalitatea de șanse și sprijinul pentru copiii din categoriile cele mai defavorizate. Recomandarea subliniază faptul că primii ani de viață sunt o perioadă critică pentru copii, deoarece experiențele pe care le trăiesc și oportunitățile pe care le au în această perioadă afectează dezvoltarea competențelor cognitive și necognitive, precum și abilitățile fizice care le vor influența tot restul vieții. Totuși, statele membre ale Uniunii Europene nu au obligația de a raporta cu privire la progresele realizate, iar până în momentul de față recomandarea nu a fost pusă în aplicare în totalitate.

În septembrie 2015, comunitatea internațională a adoptat Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă, care stabilește 17 Obiective de dezvoltare durabilă (ODD)⁹ și 169 de ținte care trebuie atinse până în 2030. Acestea fac un apel specific la eradicarea sărăciei extreme și la înjumătățirea sărăciei relative pentru toate grupurile, inclusiv copiii, în toate dimensiunile sale. Mai mult, ODD 4 își propune să asigure „o educație de calitate, incluzivă și echitabilă, precum și promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții pentru toți” (v. caseta). În plus, agenda stabilește angajamentul de a nu lăsa pe nimeni în urmă, ceea ce înseamnă că ar trebui să îi favorizeze în mod deosebit pe cei dezavantajați în momentul de față – familiile mai sărace, femeile și, mai presus de toate, copiii.

Copii participând la activitățile centrului „Rază de lumină” deschis de Salvați Copiii Italia în Napoli. Copiii din cele mai dezavantajate familii au mai puține ocazii de a participa la activități culturale, de a merge la piese de teatru sau la cinematograful.

OBIECTIVELE DE DEZVOLTARE DURABILĂ (ODD): UN INSTRUMENT PENTRU A COMBATE SĂRĂCIA COPILOR ȘI SĂRĂCIA EDUCAȚIONALĂ ÎN EUROPA

Agenda pentru Dezvoltare Durabilă cuprinde o serie de ținte axate pe copii, care reflectă principiile cheie ale Convenției Națiunilor Unite cu privire la Drepturile Copilului:

- ODD 1:** eradicarea sărăciei extreme și reducerea cu cel puțin jumătate a numărului de copii care trăiesc în sărăcie, în toate dimensiunile sale;
- ODD 3:** asigurarea că niciun copil nu moare din cauza unor boli care pot fi prevenite sau tratate;
- ODD 4:** asigurarea unei educații de calitate, incluzive și echitabile, precum și promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții pentru toți
- ODD 5:** asigurarea protecției femeilor și fetelor împotriva violenței și exploatării
- ODD 10:** obiectiv transversal de reducere a inegalităților în interiorul țărilor și de la o țară la alta

Salvați Copiii consideră că Agenda 2030 este un instrument important pentru a clădi societăți mai echitabile și mai juste, dar și pentru a elabora și aplica politici coerente și eficiente de eradicare a sărăciei și excluziunii sociale a copiilor din Europa. Obiectivele de dezvoltare durabilă ar putea contribui la o punere în aplicare mai temeinică a drepturilor consacrate de CDC pentru toți copiii și ar putea sprijini statele membre ale UE în implementarea recomandării Comisiei Europene, „*Investiția în copii – Ruperea cercului vicios al defavorizării*”.

AUTOR: ALESSANDRO GAROFALO

UE și țările membre ale UE au jucat un rol important în promovarea Agendei de Dezvoltare Durabilă, iar acum trebuie să își îndeplinească angajamentele. Construirea unor societăți sustenabile și incluzive presupune realizarea de investiții în grupurile cele mai vulnerabile și asigurarea mijloacelor necesare pentru ca aceste persoane să devină membri activi ai unei societăți căreia să se simtă că îi aparțin. Aceste eforturi ar trebui să se concentreze mai întâi de toate pe copii, în special pe copiii în risc de sărăcie și excluziune socială.

Capitolele 1 și 2 din acest raport analizează datele EUROSTAT privind riscul de sărăcie sau excluziune socială cu care se confruntă copiii din Europa. Aceste capitole analizează anumiți factori care influențează riscul de sărăcie, cum ar fi eficiența transferurilor sociale, participarea părinților pe piața muncii și nivelul de educație al acestora.

Capitolul 3 analizează datele disponibile la nivel european privind sărăcia educațională, referindu-se în principal la dobândirea de abilități în școală și la oferta de servicii educaționale începând cu copilăria timpurie, alături de factorii care provoacă inegalitățile. Datele din acest capitol sunt preluate din rezultatele PISA 2012 (Programul pentru Evaluarea Internațională a Elevilor), datele Eurostat pentru 2015 privind părăsirea timpurie a școlii și datele Eurostat pentru 2014 privind accesul la serviciile de îngrijire pentru copii cu vârsta sub 3 ani și sistemul de învățământ preșcolar.

Capitolul 4 prezintă experiențe ale copiilor în relație cu educația și opiniile acestora cu privire la ce ar trebui să facă legiuitorii și factorii de decizie pentru a eradică sărăcia educațională. Recomandările lor se regăsesc în capitolul 5, care prezintă concluzii și include o serie de recomandări pentru factorii de decizie de la nivel european și național.

În analiza noastră, termenul „Europa” se referă la cele 28 de state membre ale Uniunii Europene (UE) alături de Norvegia, Islanda și Elveția.

Copii jucând fotbal la Centrul „Rază de lumină” deschis de Salvați Copiii Italia în Napoli. Dreptul la activități recreative este garantat de CDC, dar este de multe ori trecut cu vederea.

ABORDAREA SĂRĂCIEI COPILOR DIN PERSPECTIVA DREPTURILOR

Salvați Copiii consideră că sărăcia copiilor trebuie să fie abordată dintr-o perspectivă bazată pe drepturile copilului. Garantarea dreptului la educație în mod special le poate oferi copiilor din medii defavorizate instrumentele necesare pentru a rupe ciclul sărăciei transmise de la o generație la alta.

Toate guvernele europene au semnat și ratificat Convenția ONU cu privire la drepturile copilului (CDC), care cuprinde mai multe articole cu referire directă la combaterea sărăciei copiilor. Acestea includ:

- dreptul la participare (articolul 12)
- dreptul la un nivel de trai adecvat (articolul 27)
- dreptul la protecție socială (articolul 26)
- dreptul la supraviețuire și dezvoltare (articolul 6)
- dreptul la educație și la servicii de îngrijire (articolele 18.3, 28, 29)
- dreptul la sănătate (articolul 24)
- dreptul la timp liber, recreere și activități culturale (articolul 31)
- dreptul la protecție împotriva violenței și neglijării (articolele 19, 34, 35, 36)
- dreptul la nediscriminare pe motive de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau de altă natură, naționalitate, origine etnică sau socială, proprietate, dizabilitate, statut la naștere sau statut dobândit (articolul 2).

Deoarece toate statele membre ale UE au ratificat CDC, „UE are obligația de a respecta principiile și dispozițiile cuprinse în aceasta, cel puțin în raport cu aspectele care țin de competența UE (conform tratatelor Uniunii Europene).”¹⁰ Mai mult, Tratatul UE de la Lisabona prevede că protejarea drepturilor copilului reprezintă un obiectiv al Uniunii Europene. Carta drepturilor fundamentale garantează, în implementarea legislației europene, protejarea drepturilor copiilor de către instituțiile și țările membre ale UE.

Protejarea, promovarea și realizarea drepturilor copilului necesită alocarea unor bugete adecvate. Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului a adoptat recent Comentariul General nr. 19 privind *Alocarea fondurilor publice necesare pentru realizarea drepturilor copilului*,¹¹ care cuprinde recomandări pentru o bugetare eficientă, eficace, echitabilă, transparentă și sustenabilă astfel încât drepturile copilului să devină realitate. Țările europene și UE ar trebui să țină cont de Comentariul General nr. 19 în momentul elaborării bugetelor naționale și europene. Prin conformarea cu CDC și realizarea drepturilor copilului, UE și guvernele europene pot preveni sărăcia copiilor sau cel puțin pot atenua consecințele acestui fenomen.

1. COPIII EXPUȘI RISCULUI DE SĂRĂCIE SAU EXCLUZIUNE SOCIALĂ ÎN EUROPA

„Dormim patru într-o singură cameră: mama mea, tatăl meu, sora mea și cu mine, deoarece casa noastră este foarte mică. Când vin iarna acasă îmi este frig, iar vara este prea cald.” Fată, Spania

UE măsoară sărăcia și excluziunea socială prin intermediul indicatorului compus „risc de sărăcie sau excluziune socială” („at risk of poverty or social exclusion” – AROPE), care măsoară sărăcia relativă. Acest indicator cuprinde trei sub-indicatori: „risc de sărăcie”, „deprivare materială severă” și „intensitate foarte scăzută a muncii” (v. Anexa 2 pentru mai multe detalii.)

Potrivit celor mai recente date, peste 26 de milioane de copii din Europa sunt expuși riscului de sărăcie sau excluziune socială (în cele 28 de state membre ale UE, Islanda și Norvegia).¹² În Uniunea Europeană (UE), aproape o treime dintre copii (28%) sunt în risc de sărăcie sau excluziune socială.¹³ Cumulat, acești copii ar putea constitui a șaptea țară ca populație din UE. Dintre aceștia, 21% sunt în risc de sărăcie chiar și după transferurile sociale, ceea ce înseamnă că trăiesc în gospodăria cu un venit disponibil sub 60% din mediana națională a veniturilor, 10% în gospodăria cu o intensitate foarte scăzută a muncii, iar 10% trăiesc în gospodării afectate de deprivare materială severă.¹⁴

1.1. DINAMICA SĂRĂCIEI ȘI EXCLUZIUNII SOCIALE A COPIILOR DIN EUROPA

Riscul de sărăcie crește atunci când copiii trăiesc și cresc în familii monoparentale (+11 pp) sau în familii numeroase (+6 pp).¹⁵ Deosebit de îngrijorător este numărul de copii care trăiesc în sărăcie extremă, adică în gospodăria cu un venit disponibil sub 40% din mediana națională a veniturilor, și anume un copil din zece (8%),¹⁶ precum și numărul de copii aflați într-un risc persistent de sărăcie (13%),¹⁷ ceea ce înseamnă că trăiesc sub pragul de sărăcie în anul curent și s-au aflat în aceeași situație în cel puțin 2 din ultimii 3 ani.

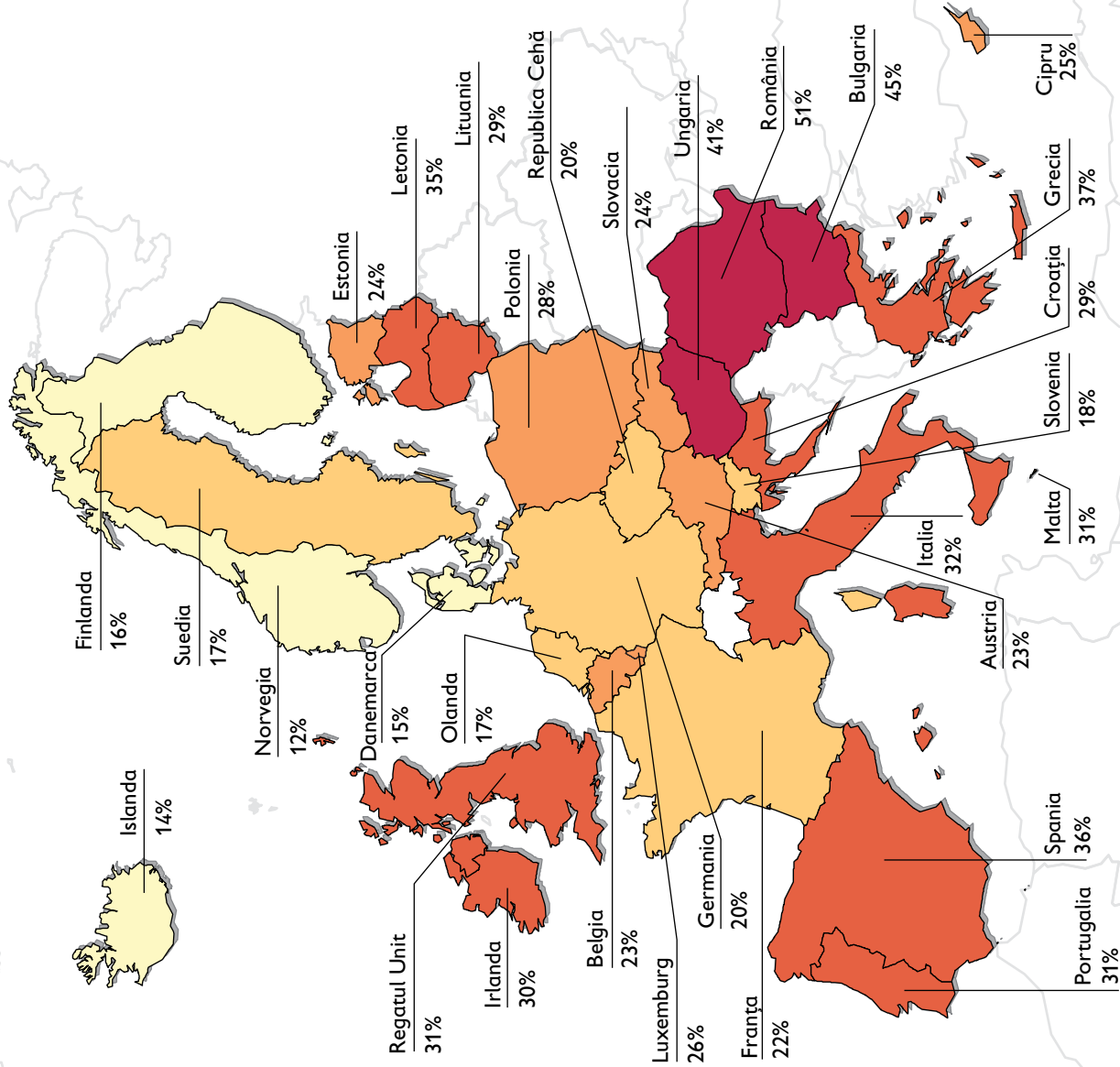
Deși tendințele diferă de la o țară la alta,¹⁸ nicio țară europeană nu este scutită de sărăcia copiilor. Așa cum se observă în Figura 1, ponderea copiilor în risc de sărăcie sau excluziune socială atinge 35% sau chiar mai mult în Bulgaria, Ungaria, Grecia, Spania și Letonia, și crește până la 51% în România. Chiar și în țările nordice și Olanda, care de-a lungul istoriei au înregistrat niveluri reduse de inegalități socio-economice și care au sisteme de protecție socială foarte bine puse la punct, procentul variază între 12% și 17%. Sărăcia este prezentă în rândul copiilor și în țările europene cu cel mai mare PIB pe cap de locuitor. În Luxemburg, Irlanda și Austria, de exemplu, ponderea copiilor în risc de sărăcie sau excluziune socială variază între o cincime și o treime din numărul total de copii.¹⁹

De la începutul crizei financiare globale în 2008, proporția copiilor săraci sau excluși social a cunoscut o tendință ascendentă. Între 2008 și 2014, numărul copiilor expuși riscului de sărăcie sau excluziune socială în Europa a crescut cu peste 700.000. În UE, procentul copiilor în risc de sărăcie sau excluziune a crescut cu până la 2 puncte procentuale (pp) între 2008 și 2012, și a rămas aproape la fel în anii următori.²⁰ Criza economică a lovit sistemele de protecție socială și de ocupare a forței de muncă, ducând la pierderi de locuri de muncă și tăieri drastice ale bugetelor alocate pentru prestații și servicii sociale.²¹ Analizele bugetare sugerează că 70% din povara reducerilor de prestații și servicii sociale a fost suportată de femei, cu un impact semnificativ asupra serviciilor de îngrijire pentru copii și asupra vieții familiale.²² În ceea ce privește obiectivul stabilit de Strategia Europa 2020 de a scoate cel puțin 20 de milioane de oameni din sărăcie până în 2020, cele mai recente date arată că UE este departe de a atinge această țintă.²³ Acest fenomen este cu atât mai pronunțat în cazul copiilor.

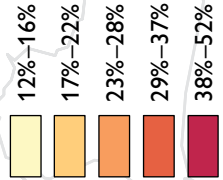
„Prin sărăcie înțeleg că nu avem bani suficienți și condițiile necesare pentru a avea măcar o viață decentă.”

Copil, România

Figura 1: Copiii în risc de sărăcie sau excluziune socială (AROE) (%)

Copiii în risc de sărăcie sau excluziune socială

Indicatorul în risc de sărăcie sau excluziune socială (AROE) este compus din trei sub-indicatori:

- 1) Persoane care trăiesc în gospodării cu venit disponibil sub pragul de sărăcie (60% din mediana veniturilor la nivel național).
- 2) Persoane care trăiesc în gospodării cu intensitate foarte scăzută a muncii, în care membrii activi (cu vârste între 18 și 59 de ani) și-au folosit mai puțin de 20% din potențialul de muncă în anul anterior.
- 3) Persoane grav devalorizate în ceea ce privește presiunea economică și bunurile de folosință îndelungată, deci care nu își pot permite (nefiind vorba de a alege să nu cumperi sau să plătească) cheltuieli neașteptate, o vacanță anuală de o săptămână departe de casă, o masă cu carne, pui sau pește o dată la două zile, un sistem de încălzire adecvat pentru locuință, bunuri de folosință îndelungată precum mașină de spălat, televizor color, telefon sau mașină, sau care se confruntă cu restanțe sau datorii (ipotecă sau chirie, facturi pentru utilități, rate la achiziții sau alte datorii) pe care nu le pot plăti.

În cazul copiilor, indicatorul AROE se obține prin extrapolarea datelor obținute pentru categoria de persoane cu vârsta sub 18 ani.

De la începutul crizei, numai câteva țări au înregistrat o reducere a numărului de copii expuși riscului de sărăcie sau excluziune socială: Polonia, Slovacia, Germania și Norvegia. Cu toate acestea, scăderea a fost minimă în cazul Slovaciei, Germaniei și Norvegiei (1 pp). În schimb, aceste țări au raportat o creștere a gradului de persistență a riscului de sărăcie în rândul copiilor (Germania + 2.6 pp). În Polonia, ponderea copiilor în risc de sărăcie sau excluziune socială a scăzut substanțial (5 pp), însă nivelul rămâne în continuare ridicat, situându-se la aproape o treime din numărul total de copii. Mai mult, reducerea riscului de sărăcie sau excluziune socială nu indică neapărat o îmbunătățire reală a nivelului de trai al gospodăriilor cu copii, deoarece această situație se poate datora reducerii mediane naționale a veniturilor. Acest lucru este valabil în Slovacia și Germania, de exemplu, unde venitul mediu a scăzut în termeni reali în ultimii doi ani.²⁴

Malta, Estonia, Luxemburg, Irlanda și Suedia, care au avut cea mai mare creștere a produsului intern brut de la începutul crizei, au înregistrat la rândul lor creșteri ale procentului de copii în risc de sărăcie sau excluziune socială (între 2 și 6 pp).²⁵ Această tendință confirmă că problema majoră a sărăciei și sărăciei copiilor în țările cu venituri ridicate, inclusiv în țările europene, este persistența acestui fenomen în rândul anumitor grupuri, alături de distribuția inegală a bogăției.²⁶

1.2. SĂRĂCIA COPILOR VS. SĂRĂCIA ADULȚILOR

Riscul de sărăcie sau excluziune socială este semnificativ mai ridicat în rândul copiilor decât al adulților: În statele membre ale UE, riscul este de 28% pentru copii comparativ cu 24% pentru adulți.²⁷ După cum se observă în Figura 2, ponderea copiilor în risc de sărăcie sau excluziune socială este mai mare cu 5 pp sau chiar mai mult în nouă țări europene (și peste 10 pp în Ungaria și România). În numai nouă țări – Danemarca, Cipru, Slovenia, Estonia, Finlanda, Norvegia, Suedia, Germania și Croația – riscul este mai mic în cazul copiilor decât al adulților. În timp ce pentru un adult riscul de sărăcie sau excluziune socială poate fi temporar, fără ca aceasta să aibă neapărat consecințe majore, efectele negative ale sărăciei asupra copiilor pot persista pe tot parcursul vieții.

„Unii oameni se simt excluși deoarece nu pot participa la anumite activități. Este important ca colegii de clasă să nu facă atât de mult distincția între bogați și săraci.” Fată, Norvegia

ÎN STATELE MEMBRE UE RISCUL DE SĂRĂCIE ȘI EXCLUZIUNE SOCIALĂ ESTE

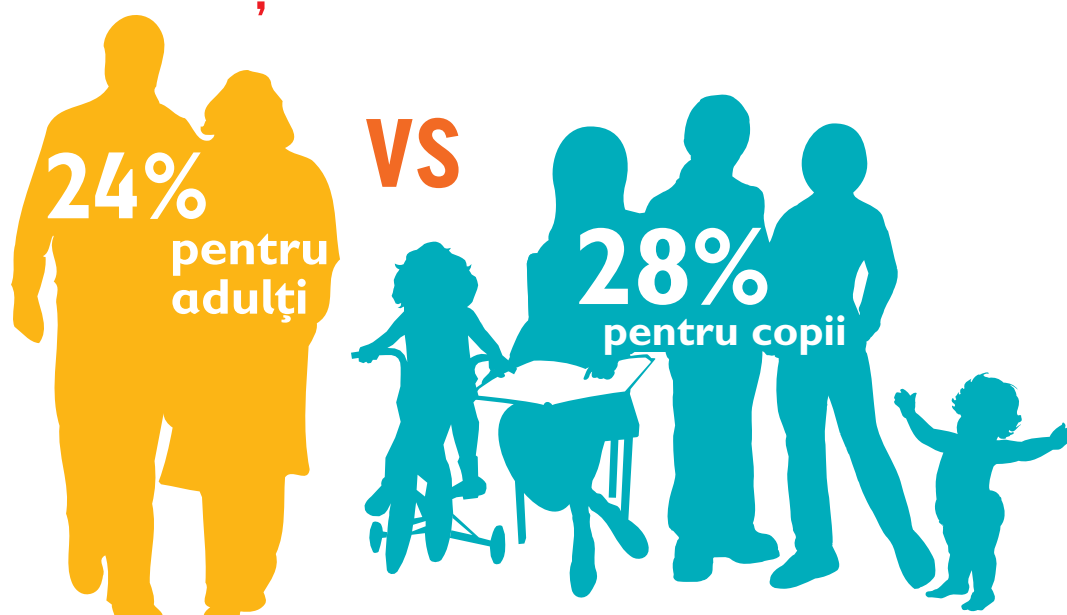
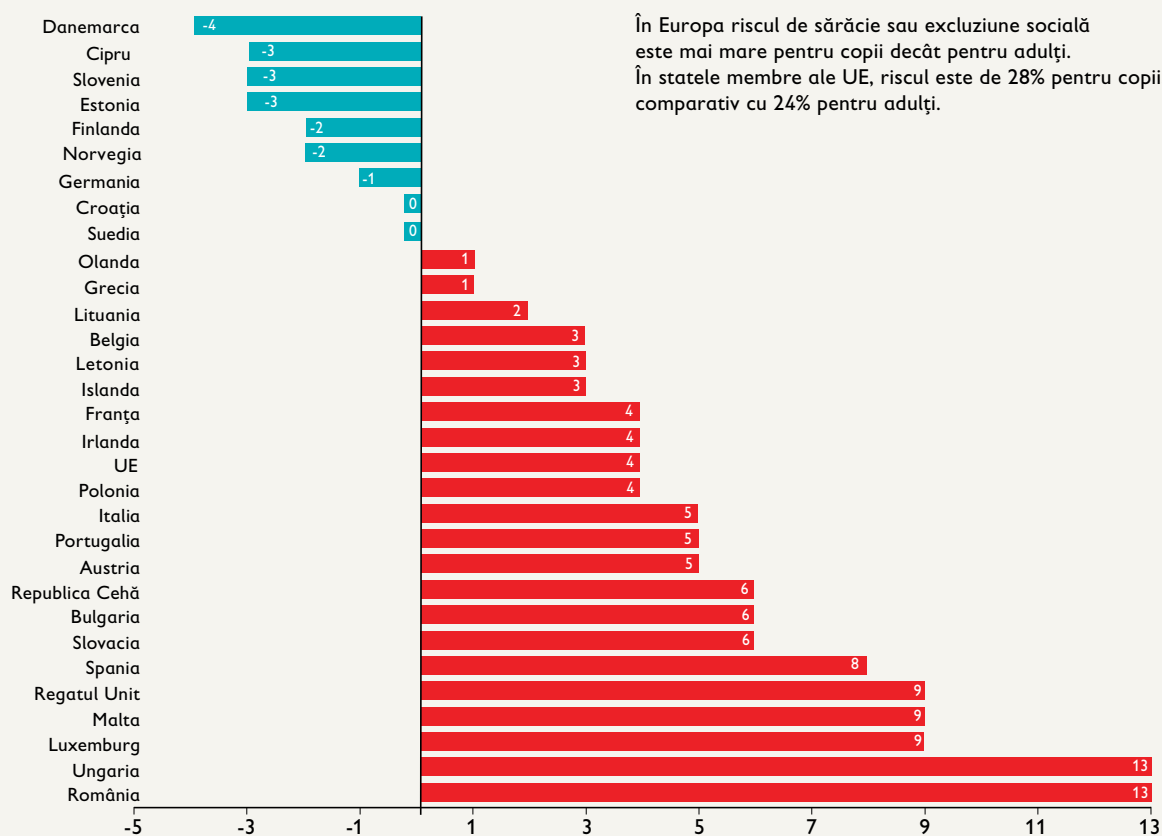

Figura 2: Diferența în ceea ce privește riscul de sărăcie între copii și adulți (%)

În Europa riscul de sărăcie sau exclusiune socială este mai mare pentru copiii decât pentru adulți. În statele membre ale UE, riscul este de 28% pentru copii, comparativ cu 24% pentru adulți.

Sursa: EU-SILC (2014)

„Tatăl meu este șomer, deoarece fabrica unde lucra s-a închis. Mama mea stă acasă dar își caută un loc de muncă; dacă părinții mei spun „nu”, o fac dintr-un motiv. Părinții mei vor să fim fericiți, dacă spun nu, înseamnă că nu au bani. Eu înțeleg.” Fată, Spania

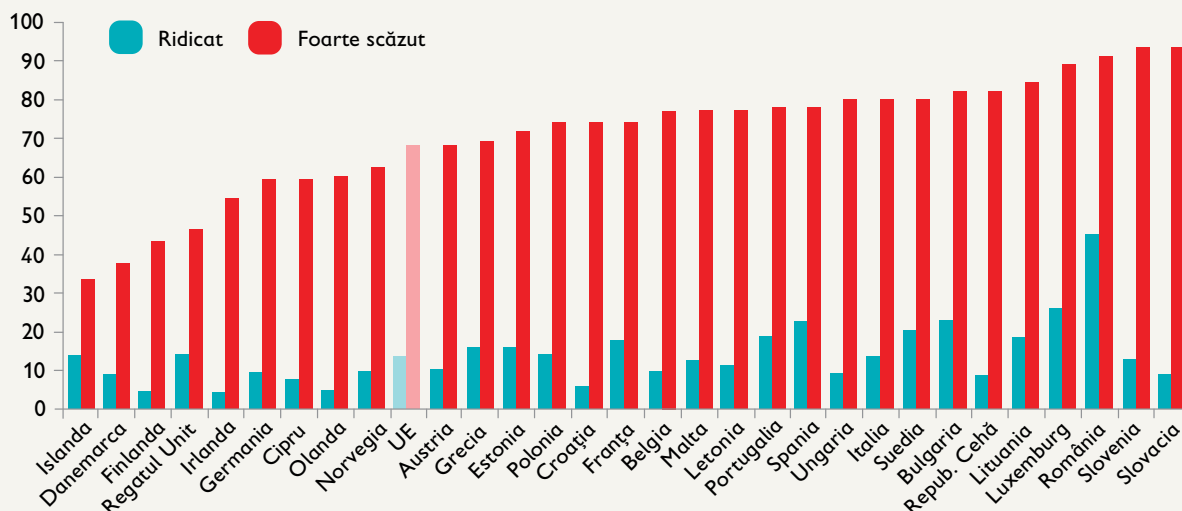
1.3. SĂRĂCIA COPIILOR ȘI PARTICIPAREA PĂRINȚILOR PE PIAȚA MUNCII

Unul dintre factorii principali care determină dacă un copil trăiește sau nu în sărăcie este statutul ocupațional al părinților săi. Un loc de muncă sigur, cu un venit adecvat, și nu doar simpla participare pe piața muncii, este esențial pentru ca părinții să le poată oferi copiilor lor un nivel de trai corespunzător. Mai mult, un loc de muncă sigur și de calitate le conferă părinților mai multă autonomie și respect de sine, ceea ce este în beneficiul stabilității sociale și emoționale a copiilor. Mai multe studii

au arătat rolul pe care îl joacă ocuparea în muncă a mamei pentru bunăstarea copiilor în primii ani de viață și pe termen lung.²⁸ Pierderea locurilor de muncă din cauza crizei financiare a fost una dintre principalele cauze ale creșterii nivelului de sărăcie în rândul copiilor din Europa în ultimii ani.

După cum ilustrează Figura 3, copiii ai căror părinți lucrează la mai puțin de 20% din potențialul lor (intensitate foarte scăzută a muncii) sunt expuși unui risc mai mare de sărăcie – 67% în medie în UE, comparativ cu 13% dintre copiii ai căror părinți lucrează între 55 și 85% din potențial (intensitate ridicată a muncii).²⁶

În concluzie, copiii ai căror părinți au o intensitate foarte scăzută a muncii sunt expuși unui risc de sărăcie cu 54% mai mare decât ceilalți. Diferența este de 60% sau mai mult în 12 țări din Europa, depășind chiar 80% în Slovenia și Slovacia. Criza financiară și economică a exacerbât decalajele între copii în majoritatea țărilor europene: în Letonia, Lituania și Danemarca, diferența a crescut cu 5 până la 7 pp, în România cu 13 pp iar în Luxemburg cu 15 pp. Această diferență a crescut chiar și în țările cu sisteme bine dezvoltate de protecție socială adresată grupurilor vulnerabile, precum țările nordice și Olanda: Islanda + 9 pp, Olanda +10 pp; și Norvegia, care a înregistrat cea mai mare creștere dintre țările europene, +25 pp.

Figura 3: Copiii în risc de sărăcie (%) în funcție de intensitatea muncii părinților

Copiii care trăiesc în familiile cu o intensitate foarte scăzută a muncii au un risc de sărăcie și excluziune socială cu 54% mai ridicat decât cei din familiile cu o intensitate ridicată a muncii. Diferența este de 60% sau mai mult în 12 țări europene, depășind 80% în Slovenia și Slovacia. Prin „copiii în risc de sărăcie” înțelegem doar copiii care trăiesc în familii cu un venit disponibil mai mic de 60% din mediana națională a veniturilor.

Sursa: EU-SILC (2014)

Riscul de sărăcie în rândul copiilor care trăiesc în gospodăria cu o intensitate ridicată a muncii subliniază faptul că participarea părinților pe piața muncii nu este suficientă pentru a-i feri pe copiii de sărăcie. După cum se observă în Figura 3, acest lucru este valabil în România, Luxemburg, Bulgaria, Spania și Suedia, unde cel puțin 20% dintre copii sunt expuși riscului de sărăcie chiar dacă părinții lor muncesc foarte mult.

Mai multe studii au arătat că după criza financiară din 2008, găsirea unui loc de muncă i-a ajutat pe oameni să evite sărăcia în numai 50% dintre cazuri.³⁰ Într-adevăr, familiile care muncesc, dar care totuși trăiesc în sărăcie, reprezintă un procent important în rândul celor afectați de acest fenomen, iar acest procent este în creștere în unele țări. În 2014, 9,5% dintre adulții cu un loc de muncă (cu vârsta cuprinsă între 18 și 64 de ani) din UE erau expuși riscului de sărăcie, ceea ce înseamnă că aveau venituri sub pragul de 60% din mediana națională a veniturilor.³¹ Prin urmare, pentru a combate sărăcia în rândul copiilor, este esențial ca părinții să beneficieze de locuri de muncă sigure, niveluri adecvate ale salariilor, oportunități de promovare în carieră³² și posibilitatea reconcilierii între viața profesională și cea de familie³³.

„Sărăcia înseamnă imposibilitatea financiară de a cumpăra, obține sau plăti pentru bunuri și servicii de bază necesare pentru viața de zi cu zi.”

Copil, România

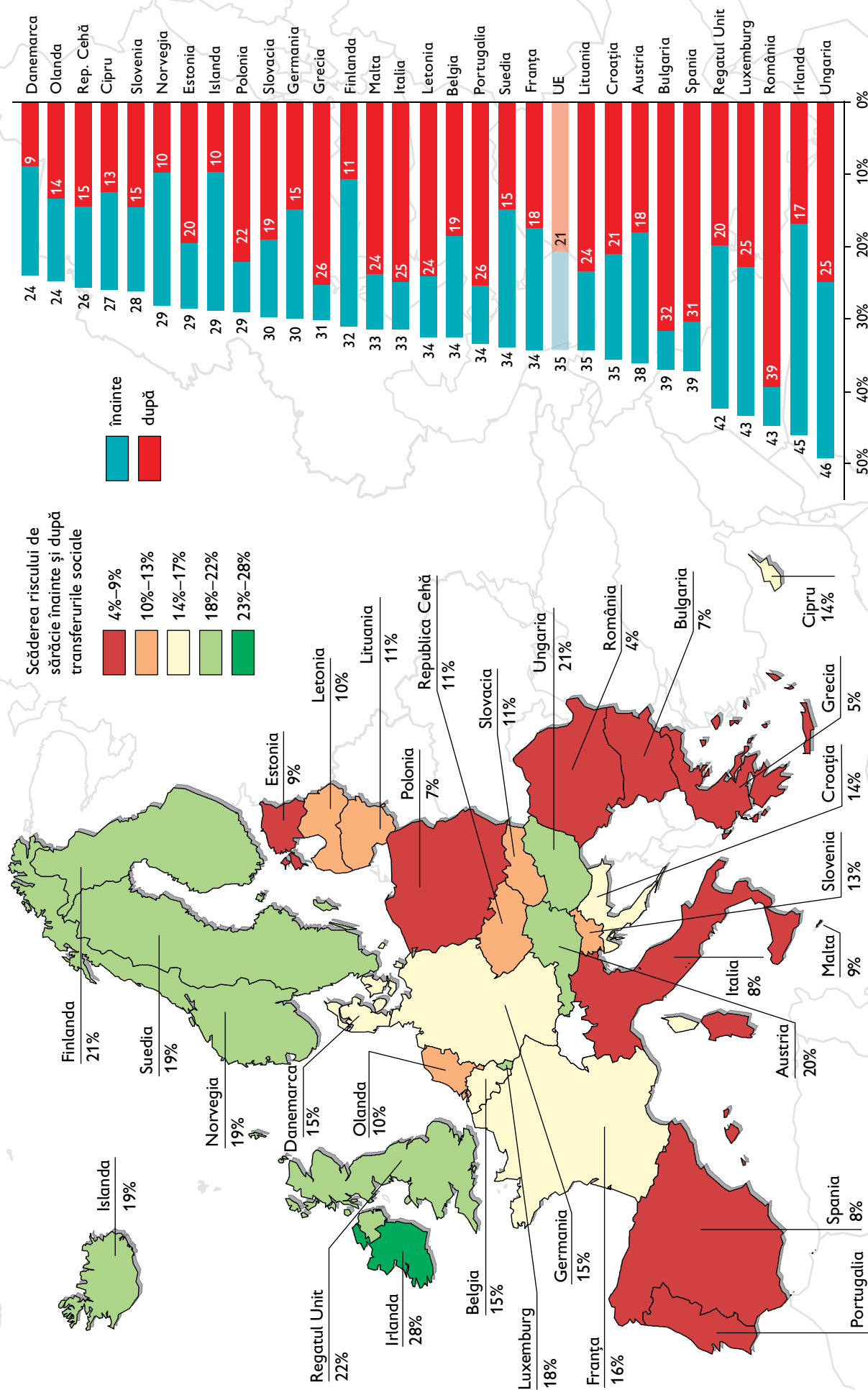
1.4. EFICIENȚA TRANSFERURILOR SOCIALE

Constatările privind incidența riscului de sărăcie în rândul copiilor în raport cu intensitatea scăzută a muncii părinților ilustrează ineficiența cheltuielilor publice, atât din punctul de vedere al capacităților financiare cât și din perspectiva elaborării și dezvoltării unor măsuri și servicii eficiente, de a garanta venituri adecvate pentru părinții aflați „în afara câmpului muncii” sau în condiții de muncă precare. Transferurile sociale au un rol major de jucat în combaterea sărăciei în rândul copiilor. Pe lângă faptul că ar trebuie să fie substanțiale din punct de vedere financiar, acestea ar trebui de asemenea să fie concepute în așa fel încât să fie direcționate către familii și copii, mai ales către cei care au cea mai mare nevoie.³⁴

Locuințe sociale; acces la locuri de muncă și concediu parental; un salariu minim; indemnizații de șomaj; deduceri fiscale; și acces la servicii de îngrijire și educație timpurie – acestea sunt câteva dintre măsurile pe care le aplica guvernele pentru a reduce sărăcia și excluziunea socială în rândul copiilor.³⁵

Potrivit datelor din 2014, în țări precum România, Grecia, Bulgaria, Italia, Portugalia, Malta și Spania, procentul copiilor în risc de sărăcie scade cu mai puțin de 10 pp ca urmare a transferurilor sociale (cu mult sub media europeană de 14 pp). În Austria, Ungaria, Finlanda, Regatul Unit și Irlanda, prestațiile sociale duc la o reducere a sărăciei copiilor cu cel puțin 20 pp. Deși Ungaria, Regatul Unit și Irlanda au politici publice eficiente care îi vizează direct pe copii, incidența ridicată a sărăciei înainte de intervenția statului (între 40 și 50%) înseamnă că aceste țări au un număr mare de copii expuși riscului de sărăcie după transferurile sociale. În schimb, în cazul Greciei, ponderea înainte de transferurile sociale este mai scăzută (32%, la fel ca în Germania), însă capacitatea sistemului de protecție socială din Grecia de a reduce această pondere este minimă (5 pp comparativ cu 15 pp în Germania).³⁶

Figura 4: Copiii în risc de sărăcie înainte și după transferurile sociale (%)

Transferurile sociale pot juca un rol important în reducerea riscului de sărăcie și excludiune socială. Eficiența lor depinde de nivelul cheltuielilor adresate către familiile și copiii, dar și de cât de substanțiale sunt acestea.

Sursa: EU-SILC (2014)

2. INEGALITATEA: CAUZA PRINCIPALĂ A SĂRĂCIEI ȘI EXCLUZIUNII SOCIALE A COPIILOR

Țările cu niveluri ridicate de inegalitate sau în care tiparele de distribuție a creșterii economice nu favorizează familiile mai sărace sunt mai puțin eficiente în combaterea sărăciei, îndeosebi a sărăciei în rândul copiilor.³⁷

Datele arată că în țările cu un nivel mai redus de inegalitate, precum Norvegia, Finlanda, Danemarca, Slovenia, Islanda, Suedia, Austria și Cehia, copiii sunt expuși unui risc mai scăzut de sărăcie și excluziune socială.³⁸ Totuși, în ultimele decenii, inegalitățile au luat amploare pe tot teritoriul UE. **În prezent, primele 10% dintre gospodării câștigă 31% din venitul total și dețin peste 50% din bogăția totală**, iar 5% dintre gospodării câștigă 20% din venitul total și dețin 37% din bogăția totală.³⁹ Inegalitățile tot mai adânci au avut consecințe negative pentru copiii din Europa, astfel că cei aflați la extrema de jos au rămas în urmă în ceea ce privește educația, sănătatea și satisfacția față de viață.⁴⁰ O parte tot mai mare a bogăției este concentrată într-o mică parte a societății, astfel că tot mai puține familii care muncesc își permit să investească în oportunități pentru copiii lor.⁴¹ Chiar dacă la nivel global există un consens cu privire la faptul că adâncirea inegalităților este în detrimentul creșterii economice, multe țări europene continuă să adopte sisteme și politici fiscale regresive, care favorizează concentrarea capitalului în mâinile unei minorități a populației.⁴²

CDC afirmă că fiecare copil trebuie să se bucure de aceleași drepturi și șanse de dezvoltare umană și socială, indiferent de rasă, religie sau abilități, context familial sau țară de origine.⁴³ Toate țările europene au ratificat CDC dar, potrivit analizelor Salvați Copiii, măsura în care acestea pun în aplicare drepturile copiilor este puternic influențată de statutul socio-economic al părinților copiilor și /sau de rasă sau apartenența etnică, statutul de migrant sau regiunea de origine.

2.1. NIVELUL DE EDUCAȚIE AL PĂRINȚILOR

Inegalitățile cu care se confruntă copiii sunt puternic influențate de statutul socio-economic al părinților lor, îndeosebi de nivelul de educație al acestora. Copiii ai căror părinți au niveluri foarte scăzute de educație (pre-primar, primar sau gimnazial) au o probabilitate substanțial mai ridicată de a fi expuși riscului de sărăcie sau excluziune socială, comparativ cu cei ai căror părinți au studii medii și superioare (liceal și post-liceal).

Inegalitățile legate de educația părinților sunt larg răspândite pe teritoriul Europei. În toate țările europene (cu excepția Islandei), diferența în ceea ce privește ponderea copiilor în risc de sărăcie sau excluziune socială între cei cu părinți cu nivel scăzut de educație și cei cu părinți cu nivel mediu de educație este de 30 pp, depășind 40 pp în 25 de țări europene. În Slovacia, Ungaria și Cehia, decalajul este de peste 80 pp. Diferența medie la nivelul statelor membre ale UE este de 32 pp (64% vs. 32%).⁴⁴

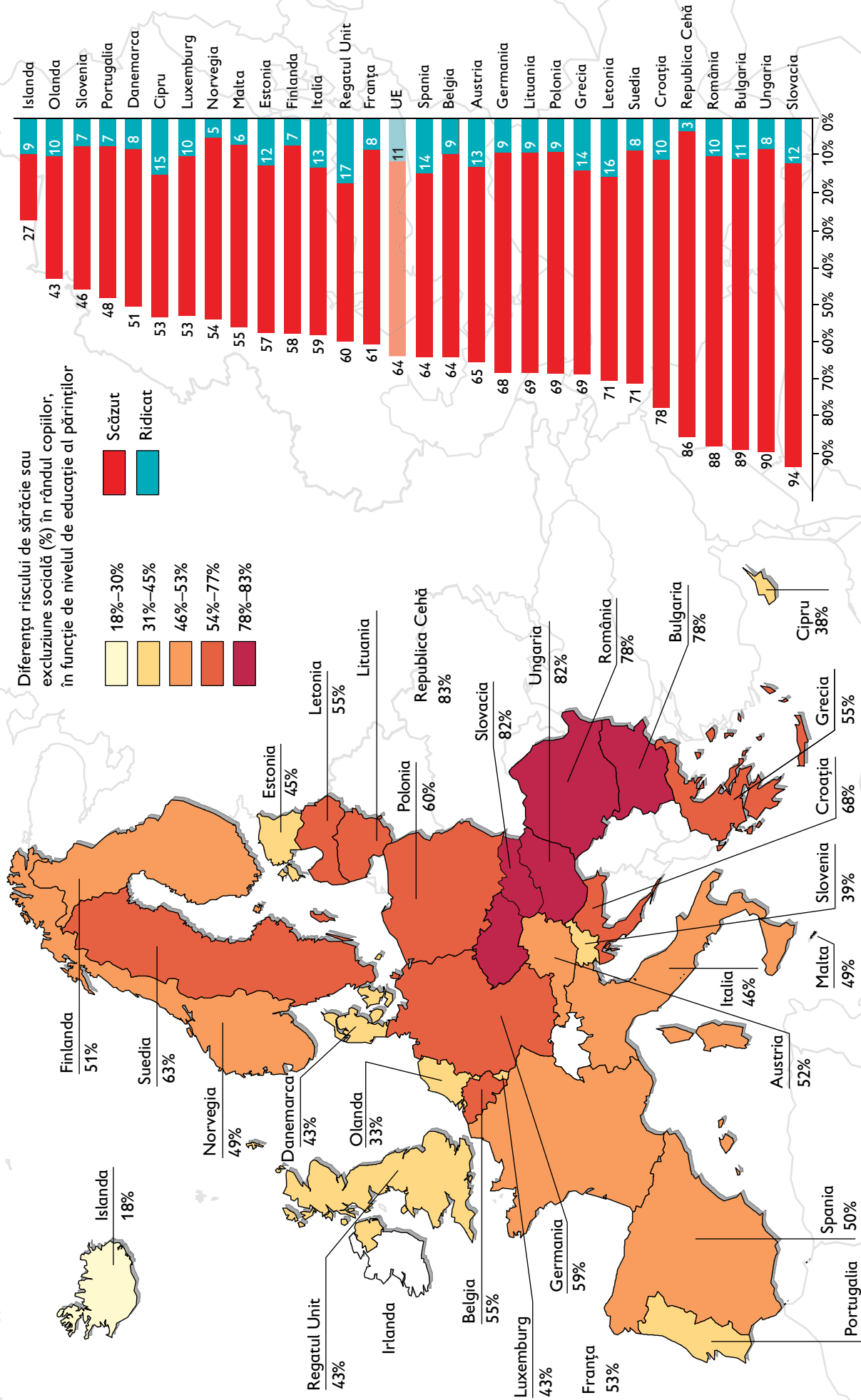
După cum se observă în Figura 5, diferența atinge 53 pp la nivelul UE, dacă se face comparația între copiii părinților cu nivelurile de educație cel mai scăzut și respectiv cel mai înalt (terțiar). Decalajul a crescut cu 2 pp între 2012 și 2014 și cu 9 pp din 2008.⁴⁵

FOTO: SALVAȚI COPILII SPANIA

Fată participând la consultările privind educația organizate de Salvați Copiii Spania. Salvați Copiii a organizat consultări ale copiilor din Germania, Islanda, Italia, Olanda, Norvegia, România, Spania și Suedia, pentru a vedea ce înseamnă, în opinia lor, sărăcia educațională.

Figura 5. Diferența riscului de sărăcie sau excludere socială (%) în rândul copiilor, în funcție de nivelul de educație al părinților

Nivelul de educație al părinților are o influență puternică asupra riscului de sărăcie sau excludere socială a copiilor. Copiii ai căror părinți au un nivel foarte scăzut de educație (pre-primar, primar sau gimnazial) au o probabilitate substanțial mai mare de a fi expuși riscului de sărăcie sau excludere socială comparativ cu cei ai căror părinți au o educație superioară (terțiară): diferența atinge 53 pp la nivelul UE.

Sursa: EU-SILC (2014)

Este important de subliniat că aceste date nu înseamnă că părinților cu un nivel scăzut de educație le pasă mai puțin de copiii lor. Dat fiind că educația părinților este puternic corelată cu statutul ocupațional și câștigurile familiei, constatăm de fapt că acei copii care se nasc și cresc în familii defavorizate din punct de vedere social și economic se confruntă cu un risc mai ridicat de sărăcie și marginalizare. Având în vedere inegalitățile tot mai mari în materie de venituri și bogăție în Europa, aceste diferențe evidențiază faptul că, dacă aceste tendințe nu vor fi inversate, oportunitățile pe care le au copiii sunt și vor fi influențate de nivelul de educație și de statutul ocupațional și socio-economic al părinților.

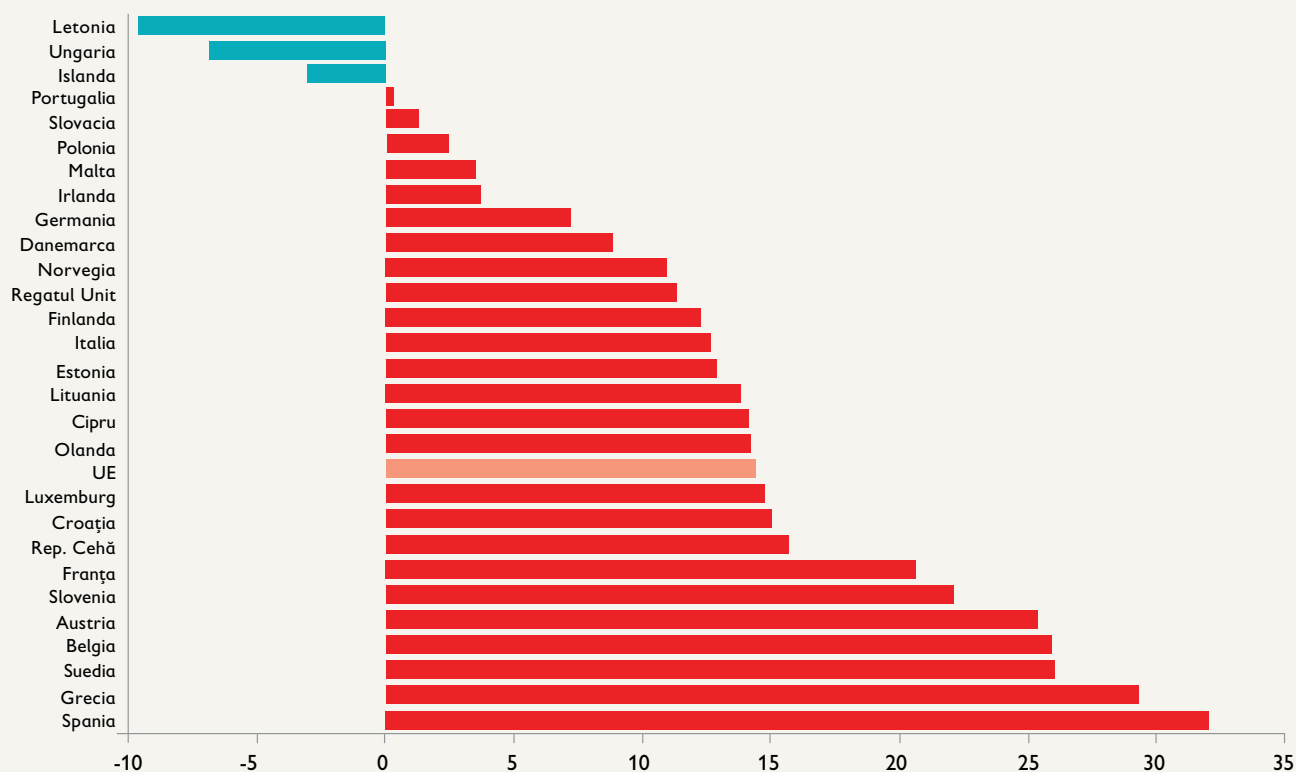
2.2. ȚARA DE ORIGINE A PĂRINȚILOR

În toate țările europene, în afară de Letonia, Ungaria și Islanda, riscul de sărăcie cu care se confruntă copiii

este puternic corelat cu țara de origine a părinților lor. Copiii ai căror părinți s-au născut într-o altă țară sunt mai expuși riscului de sărăcie decât copiii ai căror părinți s-au născut în țara de referință (33% vs. 18%). În Franța, Slovenia, Austria, Belgia, Suedia, Grecia și Spania, diferența este de peste 20 pp. Părinții născuți într-o altă țară au o probabilitate mai mare de a fi șomeri sau de a lucra ca muncitori necalificați, în sectoare deosebit de vulnerabile la criza economică.⁴⁵

Este important de subliniat că datele EUROSTAT referitoare la persoanele născute într-o altă țară includ datele pentru migranții din UE și cetățenii din țări terțe, fără a dezagrega informațiile pe categorii și fără a furniza informații specifice referitoare la migranții economici și la beneficiarii de protecție internațională. Prin urmare, este imposibil de evaluat riscul specific de sărăcie în rândul fiecăruia dintre aceste grupuri.

Figura 6: Diferențele privind riscul de sărăcie (%) între copiii cu părinți născuți într-o altă țară și cei cu părinți născuți în țara de referință

Sursa: EU-SILC (2014)

În toate țările europene, în afară de trei, riscul de sărăcie este mai mare în rândul copiilor cu părinți născuți într-o altă țară decât în cazul celor cu părinți născuți în țara de referință.

3. SĂRĂCIA EDUCAȚIONALĂ A COPIILOR DIN EUROPA

„Cultura este importantă deoarece îți permite să alegi ce să faci în viață și să realizezi acel lucru. Este baza tuturor lucrurilor. Muzica este importantă deoarece îți deschide mintea. Mi-a plăcut foarte mult când am mers la un concert cu mama mea. Am simțit că particip la ceva important și magic.” Băiat, Italia

Așa cum s-a menționat anterior, sărăcia copiilor este un fenomen cu multiple dimensiuni, care nu poate fi descris doar din perspectiva deprivării materiale și economice.

Printre altele, sărăcia are un impact și asupra realizărilor educaționale ale copiilor, le afectează performanța școlară, împiedică dezvoltarea talentelor și le limitează aspirațiile. Sărăcia îi afectează pe copii nu doar în copilăria timpurie, dar le pune în pericol și viitorul. Educația de calitate, încă din primii ani de viață, este esențială pentru dezvoltarea completă a copiilor. Cu toate acestea, cheltuielile cu educația ale statelor membre ale UE au scăzut constant de la începutul crizei financiare în 2008, înregistrând o reducere medie de 3% între 2010 și 2013.⁴⁷

Salvați Copiii definește sărăcia educațională ca un proces care limitează dreptul copiilor la educație și îi privează de oportunitățile de a învăța și de a-și dezvolta abilitățile de care au nevoie pentru a reuși într-o lume aflată într-o schimbare rapidă (abilități cognitive). De asemenea, copiii afectați de sărăcie au mai puține șanse de a se dezvolta emoțional, de a stabili relații cu alte persoane și de a se descoperi pe sine și lumea (abilități necognitive). Sărăcia educațională tinde să se transmită de la o generație la alta, însă este un proces care poate și ar trebui să se schimbe.

„Sărăcia este un obstacol – pentru copiii săraci, sărăcia este un obstacol în calea educației și dezvoltării.” Copil, România

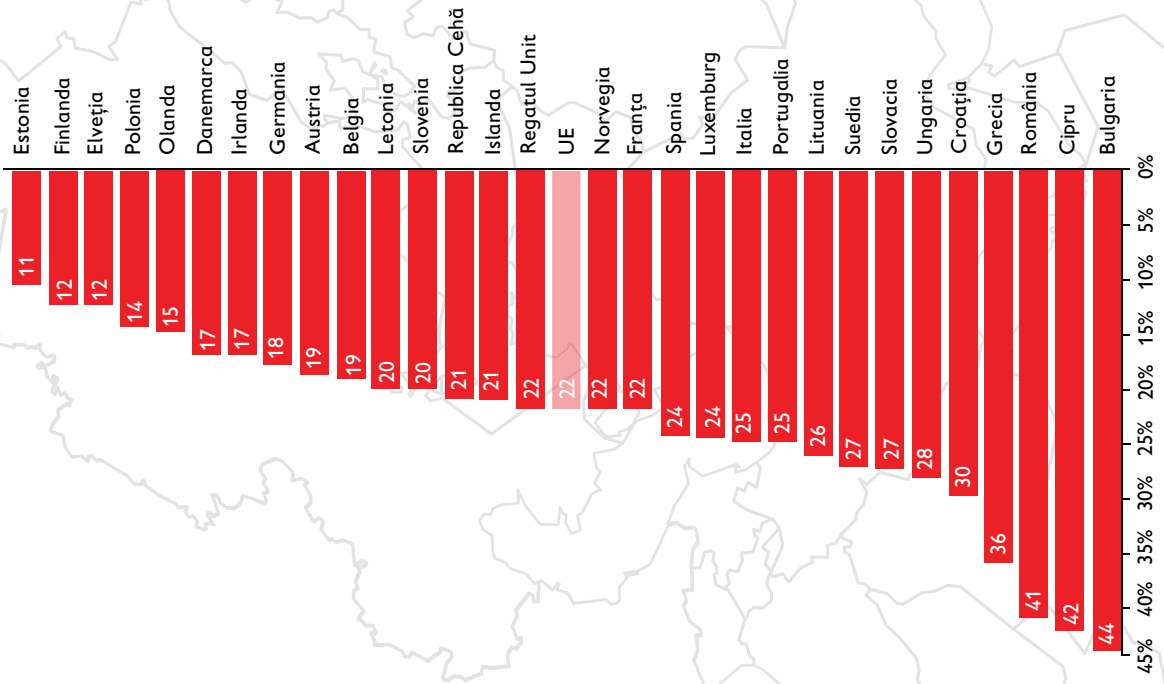
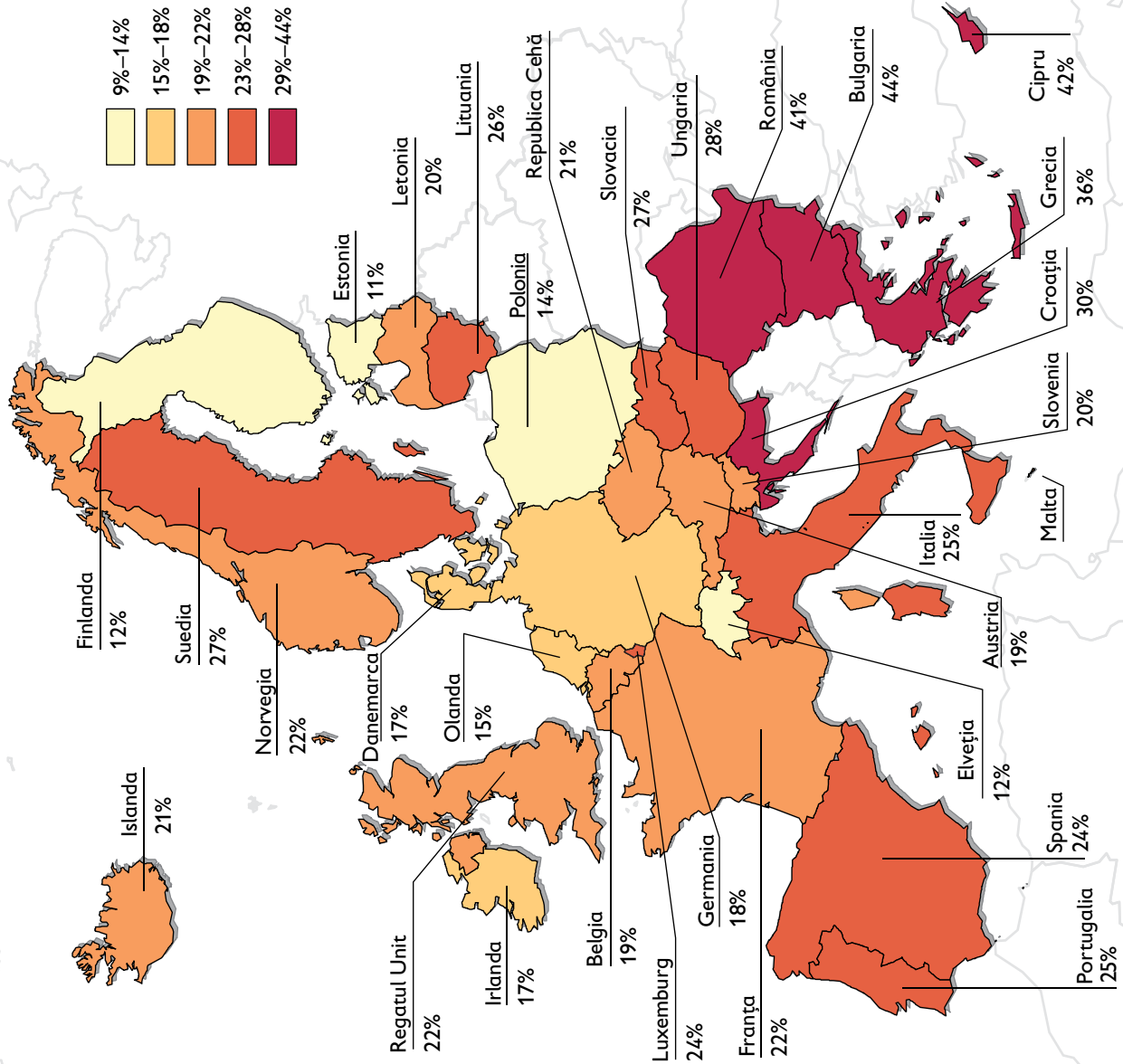
3.1. SĂRĂCIA COPIILOR ȘI ABILITĂȚILE COGNITIVE

Abilitățile cognitive se dezvoltă și se dobândesc în principal la școală și pot fi măsurate parțial prin testări internaționale precum Programul pentru Evaluarea Internațională a Elevilor (PISA), promovat de Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) (pentru mai multe detalii, v. Anexa 2). Abilitățile necognitive sunt adesea neglijate, însă sunt la fel de importante. Aceste abilități se pot dezvolta, de exemplu, prin activități recreative și culturale, implicare civică și relații familiale și sociale.

PISA evaluează competențele generale de citire/lectură și matematică și modul în care elevii pot aplica cunoștințele și abilitățile dobândite la școală în situații din viața reală. Conform rezultatelor PISA 2012 (cele mai recente care oferă date comparabile la nivel european), 22% dintre elevii de 15 ani din Europa nu erau capabili să aplice cunoștințele matematice învățate la școală în scenarii din viața reală (Figura 7), iar 20% înregistraseră rezultate slabe la citire/lectură (Figura 8).

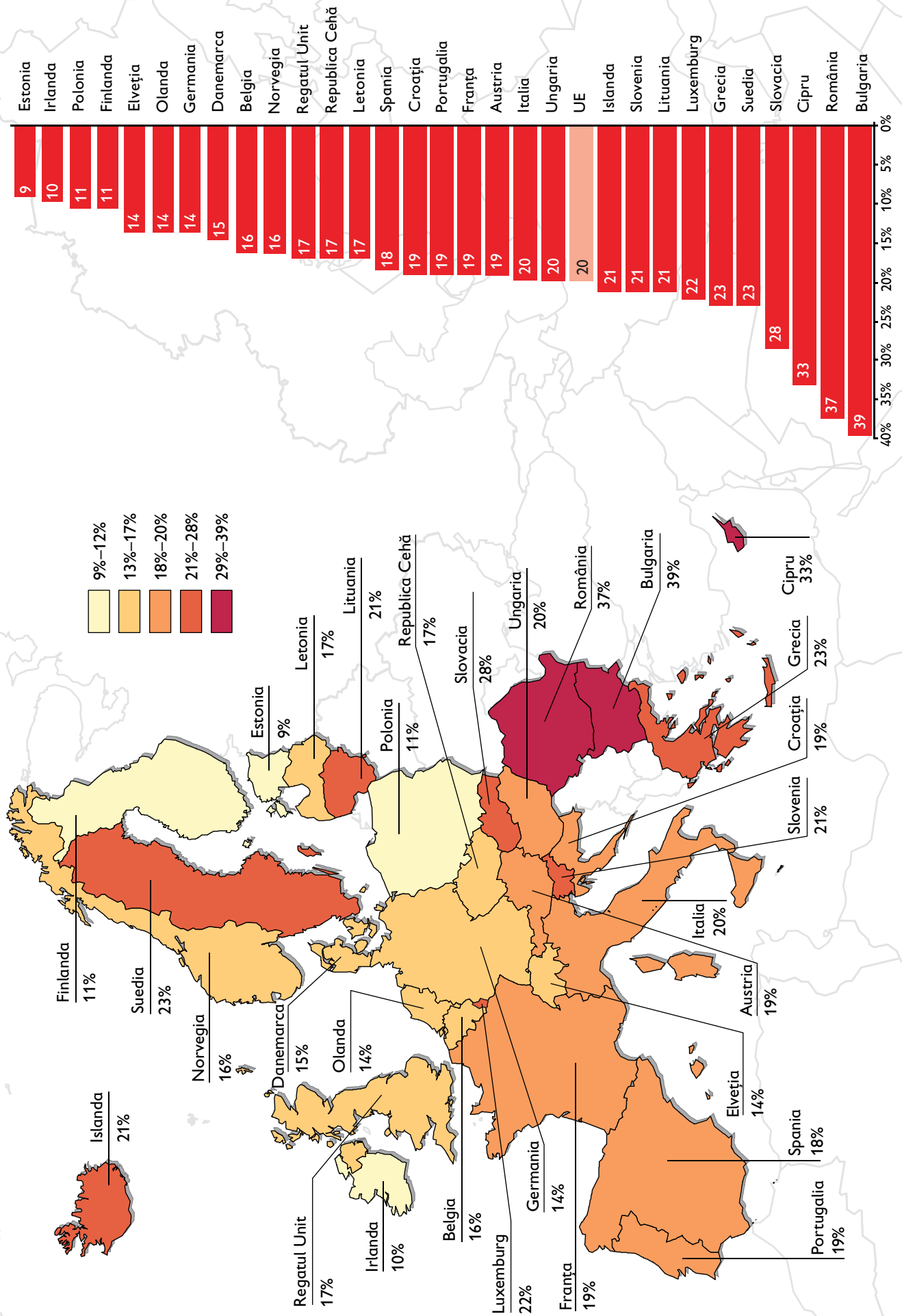
În 2012, 22% dintre copiii de 15 ani din Europa nu erau capabili să aplice cunoștințele matematice învățate la școală în scenarii din viața reală, iar 20% aveau rezultate slabe la citire/lectură.

Figura 7: Copii cu rezultate slabe la matematică (%)

Sursa: OECD (2012)

Figura 8: Copii cu rezultate slabe la citire/lectură (%)

Sursa: OECD (2012)

Diferențele între țările europene sunt substanțiale. În Bulgaria, Cipru, România și Grecia, peste o treime dintre elevii de 15 ani au rezultate slabe la matematică și citire/lectură (Figurile 7 și 8). În Bulgaria, 44% dintre copii au rezultate slabe la matematică (Figura 7), asemănător cu rezultatele din Malaiezia și Mexic.⁴⁸ Chiar și în Olanda, unde procentul este de 15%, unul din șapte copii are rezultate slabe la matematică. Cifrele sunt asemănătoare și în cazul competențelor de citire/lectură (Figura 8).

3.2. INEGALITATEA ȘI SĂRĂCIA EDUCAȚIONALĂ: STATUTUL SOCIO-ECONOMIC AL PĂRINȚILOR

Pe lângă statutul ocupațional și nivelul de educație al părinților, analiza rezultatelor PISA ține cont și de accesul pe care îl au copiii la resurse acasă, dar și de accesul acestora la activități culturale care să contribuie la dezvoltarea lor educațională. După cum arată Figura 9, copiii de 15 ani ai căror părinți provin din mediile cele mai defavorizate din punct de vedere socio-economic au o probabilitate cu 33% mai mare de a nu-și însuși competențe minime de matematică.⁴⁹ În Grecia, Ungaria, Slovacia, România și Bulgaria, diferențe între familiile cele mai defavorizate și cele mai privilegiate depășește 40 pp. În fiecare țară, diferența este de 20 pp sau mai mult, cu excepția Islandei și Irlandei (unde diferența este de 10 pp). În Franța și Danemarca, în pofida cheltuielilor ridicate cu educația și a politicilor menite să reducă inegalitățile educaționale, diferențele sunt extrem de mari (37 pp și 35 pp). În Luxemburg, țara cu cel mai mare PIB pe cap de

locuitor din Europa, raportul este de 45% vs. 6%. După cum se observă în Figura 10, rezultatele sunt similare și în ceea ce privește competențele de citire/lectură.

Pentru mulți copii care provin din familii defavorizate din punct de vedere economic și social, aceasta înseamnă privarea de oportunități educaționale de bază (inclusiv faptul că nu au o cameră unde să poată studia, că nu merg la teatru, cinematograful sau evenimente culturale, că nu pot merge la un club sportiv etc.). Este un cerc vicios: lipsurile materiale conduc la sărăcie educațională și viceversa. Această transmitere a dezavantajului de la o generație la alta nu este doar inechitabilă și costisitoare pentru indivizi, ci este și în detrimentul economiei și societății în ansamblul său.⁵⁰ Drept urmare, țările ar trebui să adopte politici menite să combată transmiterea inegalităților între generații, prin asigurarea de servicii universale de calitate pentru copii (în special în materie de educație și sănătate), dar și prin elaborarea unor politici salariale și fiscale care să reducă inegalitățile de venituri între familii.⁵¹

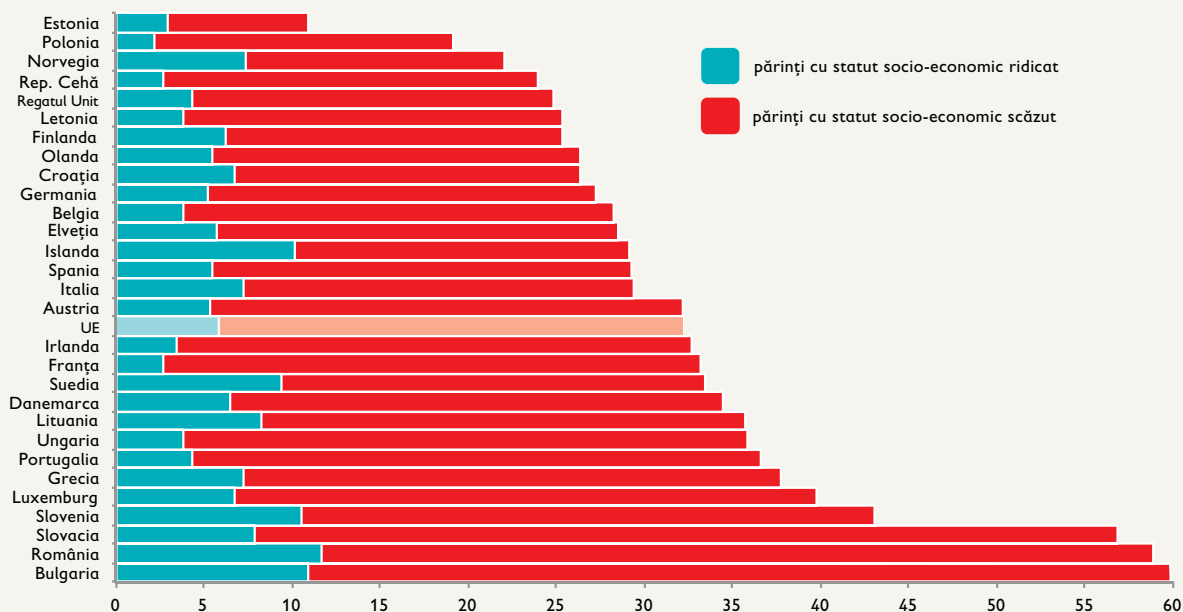
„Când voi deveni părinte, vreau să îi învăț pe copiii mei să viseze, să persevereze și să își îndeplinească visurile. Și să învețe cât se poate de bine la școală.” Băiat, Olanda

FOTO: FRANCESCO ALESI

Un voluntar al Salvați Copiii ajută o fetiță la lecții în cadrul centrului „Rază de lumină” din Torino. Copiii ne-au declarat că spațiile special dedicate activităților de tip after school și practicării sporturilor sunt esențiale pentru a-i ajuta să relaționeze cu colegii.

Figura 10: Copii cu rezultate slabe la citire/lectură (%) în funcție de statutul socio-economic al părinților

Sursa: OECD (2012)

Copiii ai căror părinți provin din medii socio-economice defavorizate sunt mai expuși riscului de a avea rezultate slabe la matematică (o diferență de 33%) și citire/lectură (o diferență de 26%) comparativ cu copiii ai căror părinți au un statut socio-economic ridicat. OCDE utilizează sintagma „statut socio-economic și cultural”. În acest raport, noi utilizăm sintagma „statut socio-economic”.

„Știu că este important să merg la școală, însă pentru asta este nevoie de foarte mulți bani. Când îi cer mamei mele bani, se plânge și îmi spune că, deoarece tata este la închisoare, nu pot cere prea multe... toate aceste caiete, creioane, cărți. Dar dacă nu le am, profesorii se enervează iar colegii de clasă râd de mine, așa că nu vreau să mă întorc acolo.”

Copil, Italia

În țările în care există o diferență mare între copiii din familiile cele mai defavorizate și cei mai norocoși, incidența sărăciei educaționale la nivel național este mai accentuată.⁵² Prin urmare, reducerea inegalităților prin îmbunătățirea competențelor copiilor celor mai marginalizați s-a dovedit strategia cea mai eficientă de eradicare a sărăciei educaționale la nivel național.

Chiar și în absența acestor măsuri și în pofida discriminării și defavorizării cu care se confruntă copiii din familiile sărace, unii elevi din aceste medii dobândesc competențe peste standardul minim. Într-adevăr, în Europa, 2,8% dintre elevii cu cele mai bune rezultate la matematică și 1,3% dintre cei cu rezultate foarte bune la citire/lectură provin din medii defavorizate.⁵³ În Austria, Germania, Islanda și Finlanda, aproximativ 5% dintre elevii din familii defavorizate au rezultate foarte bune la matematică. În Estonia și Belgia, cifra este de 7%, iar în Olanda de 7,5%. În Norvegia, 4% dintre copiii din familiile cele mai defavorizate obțin rezultate foarte bune la citire/lectură.

3.3. INEGALITATEA ȘI SĂRĂCIA EDUCATIONALĂ: DIMENSIUNEA DE GEN

Datele OCDE privind performanțele elevilor evidențiază existența anumitor diferențe în funcție de gen.⁵⁴ Astfel, în majoritatea țărilor europene, fetele au o probabilitate mai mare de a nu-și însuși competențele minime la matematică (Figura 11). În Luxembourg, procentul fetelor

cu rezultate slabe este cu 8 pp mai mare decât cel al băieților. În ceea ce privește competențele de citire/lectură, fetele au rezultate mai bune decât băieții în toate țările.⁵⁵ Aceste date subliniază faptul că *prejudecățile sociale bazate pe stereotipurile de gen influențează copiii și rezultatele educaționale ale acestora încă de la o vârstă mică*. Se consideră că, în mod natural, băieții sunt mai buni la materiile reale, iar fetele la disciplinele umaniste.⁵⁶

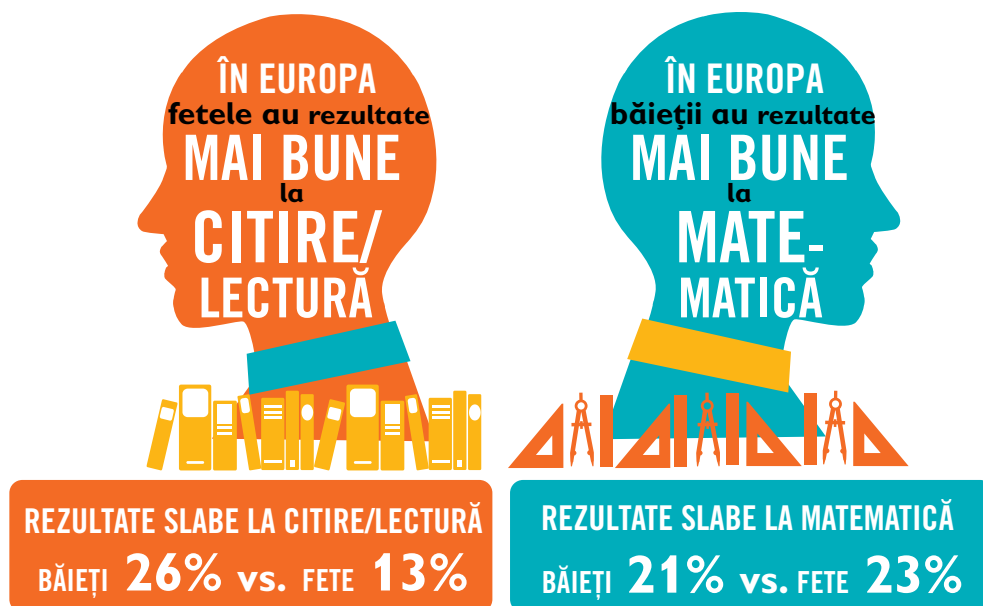
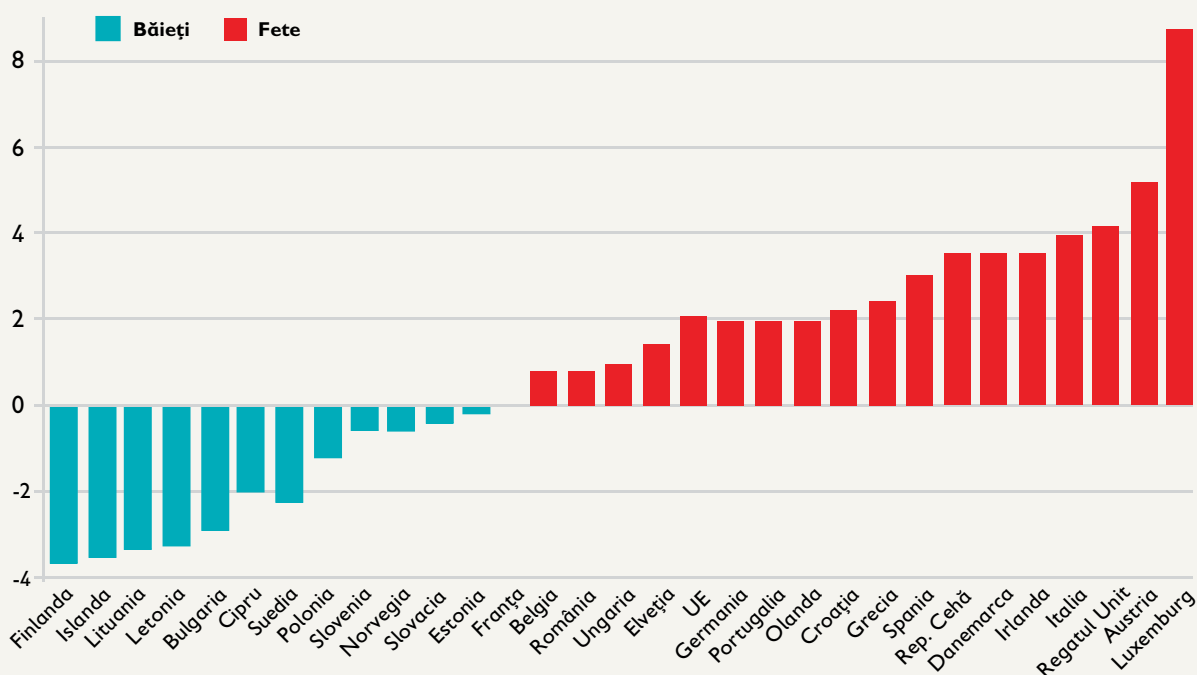

Figura 11: Diferența între fete și băieți (%) din punctul de vedere al rezultatelor slabe la matematică

Sursa: OECD (2012)

3.4. INEGALITATEA ȘI SĂRĂCIA EDUCAȚIONALĂ: ȚARA DE ORIGINE A PĂRINȚILOR

„Am vorbit foarte mult despre stereotipuri... Comportamentul profesorilor este diferit față de elevi în funcție de etnia lor, de cum se îmbracă și zona în care locuiesc. Profesorii au prejudecăți față de elevi și au o atitudine negativă.”

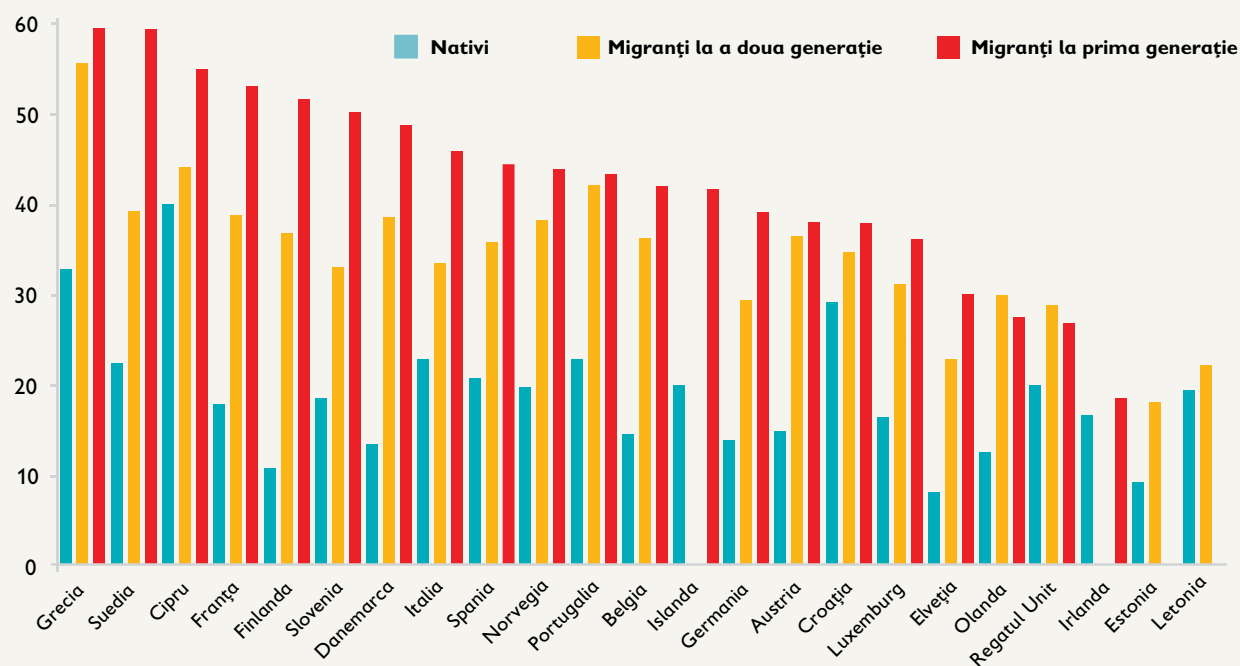
Fată, Suedia

OCDE utilizează termenul „nativ” cu referire la copiii născuți în țara de referință și ai căror părinți s-au născut tot în aceea țară. Migranții la a doua generație sunt copiii născuți în țara de referință, cu părinți născuți într-o altă țară. Migranții la prima generație sunt copiii născuți într-o altă țară, cu părinți născuți tot într-o altă țară decât țara de referință.

Un alt factor predictor important al inegalităților educaționale este originea părinților – dacă aceștia sunt migranți sau născuți în țara de referință (Figura 12). Potrivit datelor OCDE, în Europa, copiii de 15 ani care reprezintă prima generație de migranți au, în medie, un risc cu 25% mai ridicat de a nu atinge nivelul minim de competențe la matematică în comparație cu cei nativi, în majoritatea țărilor existând o diferență de peste 20 pp. Decalajul se adâncește la 40 pp în Finlanda, care este țara europeană cu cele mai bune rezultate la testele PISA la toate disciplinele.⁵⁷ Statutul de migranți al părinților este puternic corelat cu sărăcia și excluziunea socială; adesea, școlile și comunitatea educațională nu reușesc să depășească acest dezavantaj.⁵⁸

Figura 12 ilustrează măsura în care copiii din prima și a doua generație de migranți se confruntă cu mai multe obstacole în a învăța și a-și dezvolta abilitățile. De exemplu, limba pe care o vorbesc acasă poate fi diferită de limba de predare la școală și, de aceea, acești copii au nevoie de sprijin suplimentar. În unele cazuri, prejudecățile legate de apartenența etnică, rasă sau statutul de migrant pot și ele să influențeze rezultatele educaționale, așa cum ne-au relatat copiii în consultările pe care le-am organizat (v. capitolul 4).

Figura 12: Diferența în ceea ce privește rezultatele slabe la matematică (%) între copiii nativi și copiii migranți (prima și a doua generație de migranți)

Sursa: OECD (2012)

Figura 12 ilustrează modul în care copiii de 15 ani din prima și a doua generație de migranți au o probabilitate mai ridicată de a obține rezultate slabe la matematică, comparativ cu cei nativi.

DISCRIMINAREA ÎMPOTRIVA COPIILOR DE ETNIE ROMĂ

Șansele copiilor romi din Europa de a termina școala gimnazială sunt de cel mult 29%. În unele țări din Europa Centrală și de Est, procentul este mult mai scăzut, în special în rândul fetelor. Potrivit estimărilor, mai puțin de jumătate dintre bărbații de etnie romă și un sfert sau mai puțin dintre femeile rome își găsesc un loc de muncă remunerat, iar nivelurile de sărăcie cu care se confruntă aproape trei sferturi din familiile rome din Europa sunt asemănătoare cu cele din zonele cele mai sărace ale lumii.⁵⁹

Un studiu al Agenției Uniunii Europene pentru Drepturi Fundamentale (FRA)⁶⁰ a arătat că, în Grecia, numai 9% dintre copiii romi cu vârsta cuprinsă între patru ani și vârsta de înscriere în învățământul obligatoriu merg la grădiniță, procentul fiind de 30% în Cehia și Slovacia. În România, doar 22% dintre copiii romi din acest interval de vârstă merg la grădiniță. În ceea ce privește frecvența învățământului obligatoriu, există diferențe mari de la un stat membru UE la altul: în Grecia, 43% dintre copiii romi de vârstă școlară nu merg la școală, iar în România procentul este de 22%. În Bulgaria, Franța, Italia și Portugalia, procentul copiilor romi de vârstă școlară care nu merg la școală este de 11%–14%. În România, principalele motive pentru care copiii romi abandonează școala sunt următoarele: distanța geografică, lipsa transportului public, nevoia de a munci pentru a-și susține familia sau de a avea grijă de frații mai mici. Raportul FRA a subliniat că promovarea accesului copiilor romi la educație timpurie și servicii de îngrijire ar avea un efect benefic asupra dezvoltării lor, precum și asupra continuării școlii și obținerii de rezultate școlare bune.

Recomandarea Consiliului European cu privire la măsurile de integrare efectivă a romilor în statele membre, adoptată de UE în decembrie 2013, detaliază măsurile necesare pentru promovarea accesului romilor la educație. Documentul face de asemenea referire la elaborarea de politici anti-discriminare și la necesitatea de a institui un sistem de colectare și dezagregare a datelor referitoare la romi, atât la nivel regional cât și local, în funcție de necesități.⁶¹

Figura 12 ilustrează dificultatea cu care se confruntă sistemele de protecție socială și cele de învățământ în a sprijini integrarea copiilor din familii de migranți. Acest lucru este evident dacă ne uităm la rezultatele educaționale ale copiilor din a doua generație de migranți, și este cu atât mai îngrijorător cu cât numărul migranților și refugiaților care vin în Europa este în creștere iar mulți dintre aceștia sunt copii. Acest fenomen dă naștere unor noi provocări legate inclusiv de integrarea copiilor, prin asigurarea unor drepturi și oportunități egale de a-și dezvolta potențialul uman, social și emoțional.

3.5. PĂRĂSIREA TIMPURIE A ȘCOLII

Sărăcia educațională poate fi măsurată și din perspectiva numărului de tineri care părăsesc școala timpuriu. *Strategia Europa 2020 pentru o creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii* își propune să reducă procentul de **părăsire timpurie a sistemelor de învățământ și formare profesională (anterior părăsire timpurie a școlii)** sub 10% până în 2020. Indicatorul utilizat pentru a măsura progresul în raport cu acest obiectiv se referă la procentul din populația cu vârsta cuprinsă între 18 și 24 de ani care a ajuns cel mult la nivelul de educație gimnazială, dar care nu urmează o altă formă de educație sau formare.⁶² UE în ansamblul său este aproape de a atinge această țintă, însă 11 țări au rămas în urmă (Figura 13), printre acestea aflându-se Norvegia, Regatul Unit, Ungaria, Estonia, Bulgaria, Portugalia și Italia. Spania, Malta, Islanda și România, cu un procent de 20% de persoane care părăsesc școala timpuriu, sunt foarte departe de a atinge această țintă. Potrivit Comisiei Europene, din cauza efectelor pe termen lung ale crizei financiare asupra șomajului, reducerea sub 10% până în 2020 devine improbabilă. Țările care nu sunt departe de a atinge acest obiectiv vor trebui să își susțină, iar în unele cazuri să își intensifice eforturile.⁶³

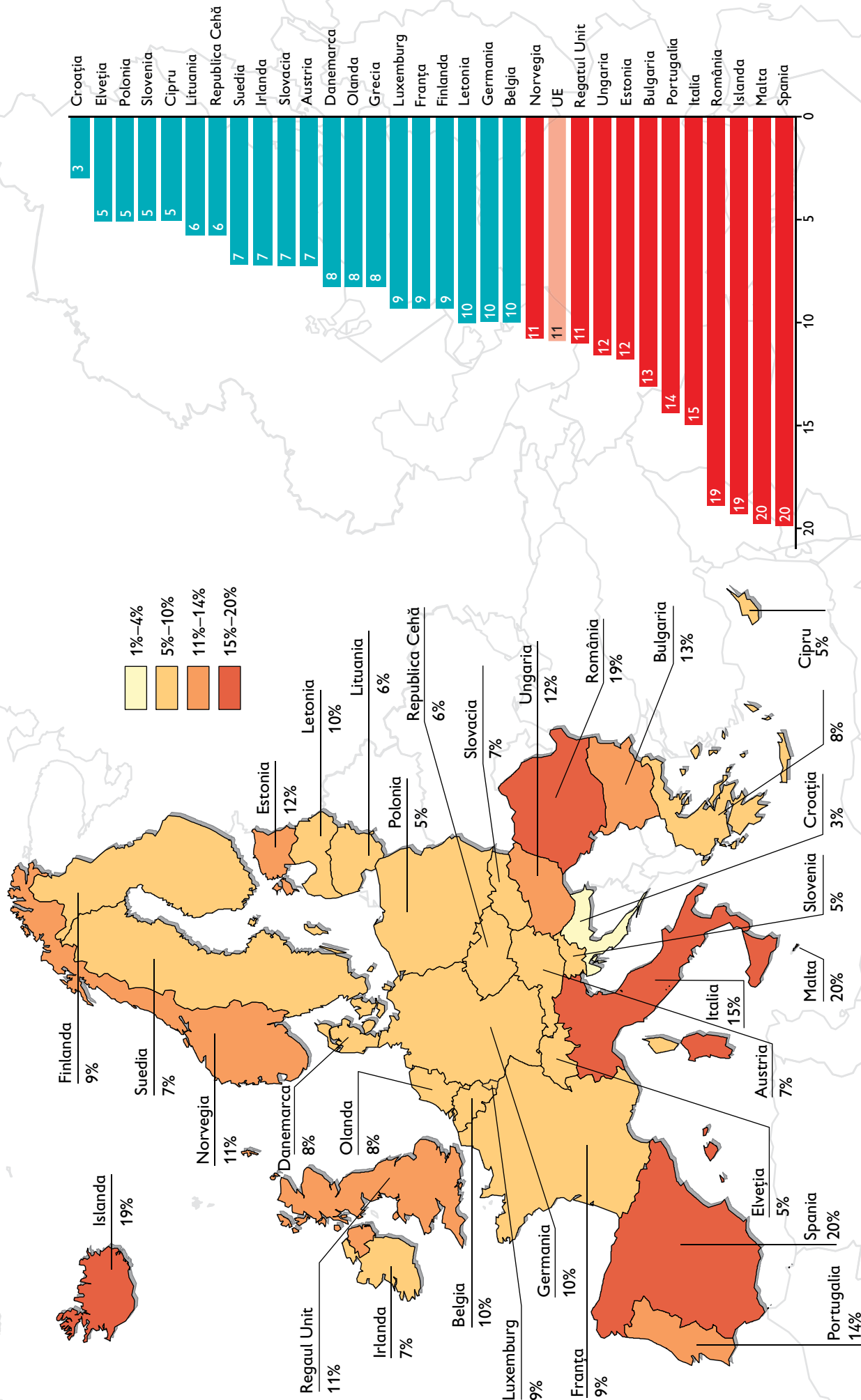
„Nu am terminat liceul și acum educația este prea scumpă. Nu vreau să intru în datorii dar vreau să muncesc.” Fată, Olanda

AUTOR: SALVAȚI COPILII ROMÂNIA

Programul „Școala mobilă” derulat de Salvați Copiii România în Județul Iași.

Figura 13: Rata de părăsire timpurie a școlii (%)

Sursa: Eurostat LSF (2015)

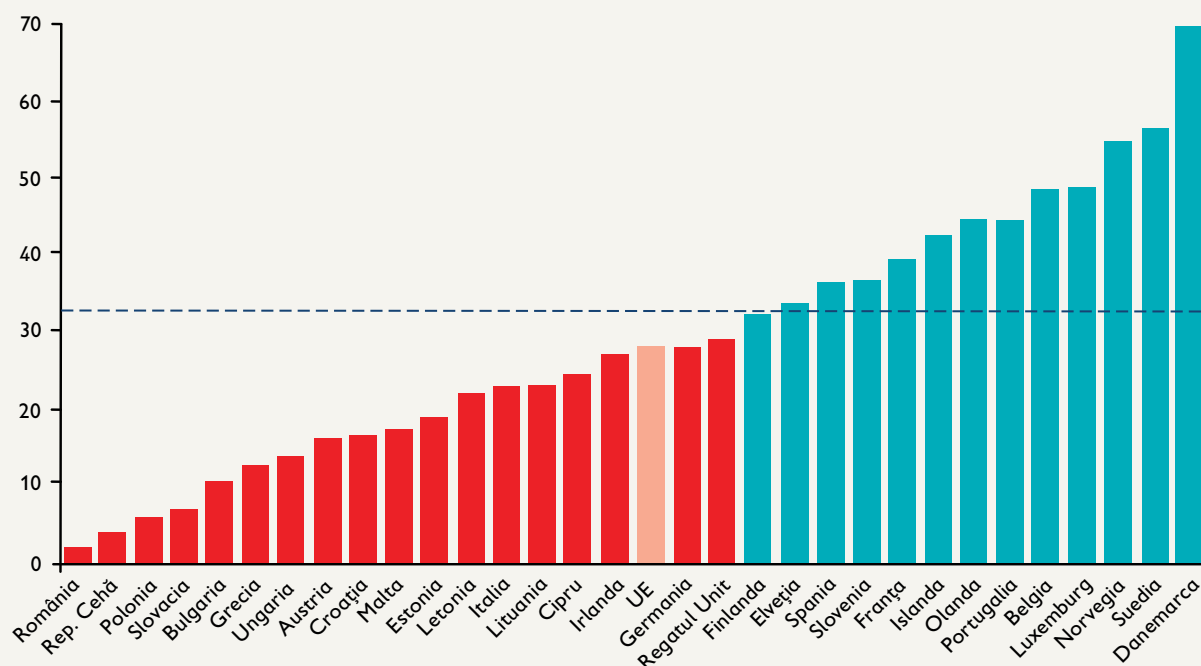
Părăsirea timpurie a școlii îi afectează mai mult pe copiii și tinerii cu părinți migranți la prima generație (23% la nivelul UE), cu diferențe majore în Germania, Grecia, Spania, Italia, Cipru, Austria, Slovenia, Finlanda și Suedia. În acele țări, diferența procentuală în ceea ce privește părăsirea timpurie a școlii, între copiii cu părinți născuți într-o țară străină și copiii născuți în țara de raportare, variază între 11 și 23 pp.⁶⁴

3.6. SERVICIILE DE ÎNGRIJIRE A COPIILOR ȘI ÎNVĂȚĂMÂNT PREȘCOLAR

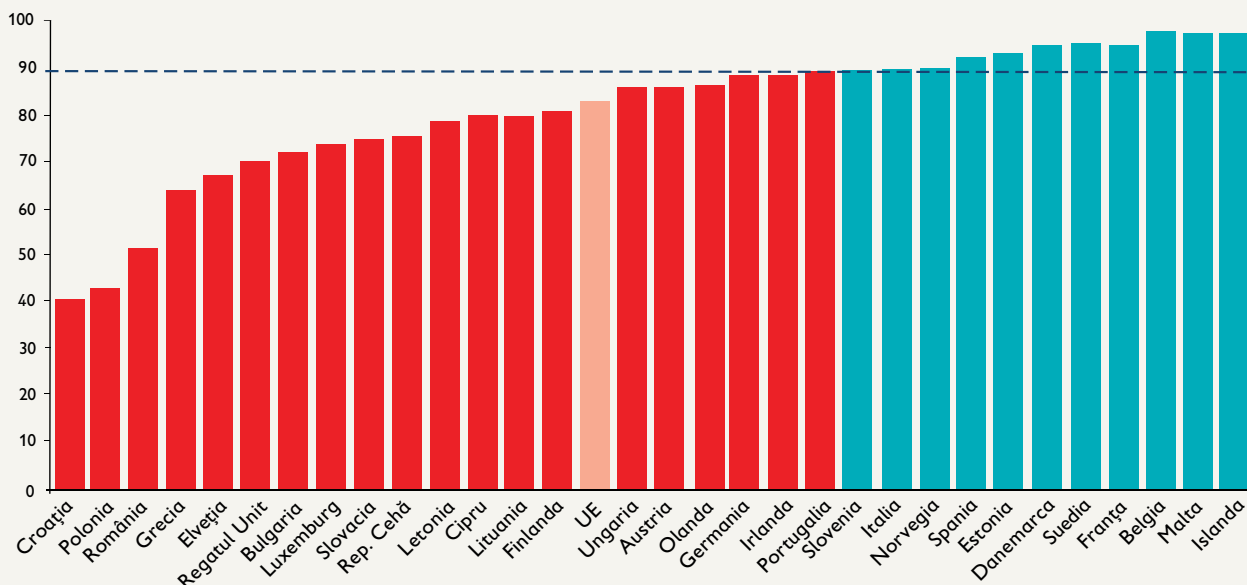
Primii ani de viață, de la naștere la înscrierea în învățământul obligatoriu, sunt o perioadă crucială pentru dezvoltarea copiilor. În această perioadă încep să se formeze capacitățile și abilitățile (cognitive, necognitive și fizice) care durează o viață întreagă.⁶⁵ Din acest

motiv, accesul la servicii de îngrijire și educație formală reprezintă un drept esențial al copiilor (CDC, articolele 18.3, 28 și 29), care trebuie avute în vedere la definirea și măsurarea sărăciei și excluziunii sociale a copiilor.⁶⁶ Obiectivele de la Barcelona – adoptate de Consiliul European în 2002 – își propuneau ca până în 2010 cel puțin 33% dintre copii sub trei ani să aibă acces la servicii de îngrijire a copilului iar cel puțin 90% dintre copiii între trei ani și vârsta de înscriere în învățământul obligatoriu să beneficieze de educație preșcolară. Aceste ținte nu au fost încă atinse la nivelul UE, doar 28% dintre copii având acces la serviciile de îngrijire a copilului (Figura 14) și 83% la educație preșcolară (Figura 15).⁶⁷ Țările europene ar trebui să își intensifice eforturile pentru a se asigura că „toate fetele și toți băieții au acces la oportunități de dezvoltare, îngrijire și educație preșcolară de calitate, pentru a fi pregătiți pentru educația primară (ODD 4.2).”

Accesul la servicii de îngrijire pentru copiii de 0-3 ani (%)

Sursa: EU-SILC (2014)

Figura 15: Rata de participare la învățământul preșcolar (%)

Sursa: EU-SILC (2014)

În 11 țări, acoperirea serviciilor de îngrijire a copiilor de 0 – 3 ani este sub 20%, iar în Slovacia, Polonia, Cehia și România, este sub 10%. În România, Polonia și Croația, peste 50% dintre copii nu frecventează învățământul preșcolar. Situația este deosebit de îngrijorătoare, mai ales că în unele țări acoperirea a scăzut între 2012 și 2014 pentru ambele obiective. În plus, în medie, numai 15% dintre copiii sub trei ani aveau acces la servicii de îngrijire timp de 30 de ore sau mai mult pe săptămână. În Olanda, una dintre țările cu cea mai mare acoperire a serviciilor de îngrijire a copilului, numai 6% dintre copii beneficiază de servicii timp de 30 de ore sau mai mult. La nivelul UE, numai jumătate dintre copii au acces la servicii de învățământ preșcolar timp de 30 de ore sau mai mult. Durata serviciilor de îngrijire pentru copilul sub 3 ani reprezintă doar un aspect al calității.

Alte aspecte relevante țin de pregătirea personalului și raportul dintre numărul de copii și numărul de profesioniști.⁶⁸ Totuși, datele Eurostat referitoare la aceste aspecte sunt foarte limitate. În plus, nu sunt disponibile informații comparative privind accesibilitatea din punct de vedere financiar a acestor servicii. În multe țări europene, privatizarea serviciilor pentru copilăria timpurie a crescut costurile pentru familii, iar din această cauză copiii din familiile mai sărace au șanse mai mici de a beneficia de servicii de educație și îngrijire pentru copilăria timpurie.⁶⁹ O altă preocupare este legată de supra-reprezentarea femeilor în rândul personalului care lucrează în servicii de îngrijire și educație pentru copilăria timpurie, de vreme ce studiile evidențiază că interacțiunea cu educatorii de ambele sexe are un impact pozitiv asupra dezvoltării copiilor.⁷⁰

AUTOR: SIGRIDUR SOLAN

Fetiță învățând la o școală din Reykjavik, Islanda.

4. PERSPECTIVELE COPIILOR ASUPRA SĂRĂCIEI EDUCAȚIONALE

4.1. CELE PATRU DIMENSIUNI ALE OPORTUNITĂȚII EDUCAȚIONALE

Pentru a-i consulta pe copii despre ce înseamnă sărăcia educațională pentru ei, Salvați Copiii a organizat o serie de întâlniri la care au participat 300 de copii provenind din diferite medii socio-economice din Germania, Islanda, Italia, Olanda, Norvegia, România, Spania și Suedia⁷¹. Cu ajutorul unui cadru teoretic elaborat pornind de la teoria capacităților⁷² avansată de Amartya Sen și Martha Nussbaum, copiii și tinerii participanți au discutat despre cele patru dimensiuni ale oportunității educaționale, corelate cu cadrul dezvoltat de Salvați Copiii pentru Calitatea mediului de învățare (*Quality of Learning Environment*)⁷³. Oportunitățile sunt următoarele:

- **De a cunoaște:** abilități cognitive, precum gândirea critică (analizarea diferitelor surse de informații, interpretarea motivațiilor); abilități de rezolvare a problemelor și de luare a deciziilor (colectarea informațiilor, evaluarea consecințelor, definirea alternativelor, alegerea unei soluții). Astfel, *a învăța să cunoști* se referă atât la dobândirea de cunoștințe, cât și la punerea acestora în practică.
- **De a fi:** abilități de viață independentă referitoare la conștiința de sine, stima de sine și încrederea în propriile forțe (construirea unei identități, auto-aprecierea, stabilirea țărilor, îndeplinirea visurilor etc.); abilități pentru a face față diferitelor situații (abilități pentru gestionarea emoțiilor și a stresului). Aceasta înseamnă a se privi pe sine ca fiind actorul principal în definirea unui rezultat pozitiv pentru viitor.
- **De a conviețui:** abilități interpersonale și de socializare precum comunicarea, negocierea, refuzul, asertivitatea, abilități de relaționare, de cooperare și empatie. Abilitățile care se încadrează în sfera „*a învăța să conviețuiești*” sunt esențiale în definirea unui individ ca fiind social. Acest aspect al dezvoltării poate fi realizat atunci când o persoană nu se confruntă cu lipsuri materiale și când este conștientă de importanța sprijinului social și a bunăstării colective ca premise obligatorii pentru bunăstarea individuală. De asemenea, acest aspect presupune și un sentiment de preocupare față de bunăstarea celorlalți și de afiliere sau apartenență la un grup, o categorie, o societate și o cultură.
- **De a face:** se referă la acțiunile pe care le întreprinde o persoană, precum și la abilitățile practice și psihomotorii necesare pentru îndeplinirea nevoilor imediate și funcționarea de zi cu zi.

Aceste patru dimensiuni ale oportunității educaționale sunt strâns corelate cu drepturile consacrate de Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului, ratificată de toate statele membre ale UE. Acestea includ:

- Dreptul la supraviețuire și dezvoltare
- Dreptul la educație, sănătate, timp liber, joacă și cultură
- Dreptul la protecție împotriva violenței și abuzului
- Dreptul la dezvoltare fizică, mentală, spirituală, morală și socială
- Dreptul la respect reciproc față de ceilalți și natură, precum și toleranță
- Dreptul la protecție împotriva discriminării
- Libertatea de expresie și opinie
- Dreptul la demnitate și dreptul de a fi ascultat

Întâlnirile au fost organizate în locuri familiare copiilor, fiind moderate de angajați ai Salvați Copiii. Aceste sesiuni au fost structurate astfel încât să îi încurajeze pe copii să își exprime propriile recomandări despre combaterea sărăciei educaționale, utilizând întrebări deschise, jocuri, colaje și desene. După prezentarea de către moderator a valorilor participative și democratice, au urmat discuții pe teme precum „*eu și școala*”, „*eu și propria mea persoană*”, „*eu și ceilalți*”, „*eu și lumea*”. Ulterior, copiii au fost încurajați să exploreze rolurile instituțiilor precum școala, „mediile educaționale” precum familia, prietenii și comunitatea în dezvoltarea capacităților lor de a *cunoaște*, a *fi*, a *conviețui* și a *face*. De asemenea, li s-a cerut să dea exemple de obstacole care le-ar putea submina capacitățile și să facă sugestii legate de ce ar putea face factorii de decizie pentru a-i ajuta să depășească aceste bariere.

4.2. ȘCOALA IDEALĂ

Școala joacă un rol fundamental fie în promovarea, fie în neglijarea dezvoltării capacităților copiilor de a *cunoaște*, a *fi*, a *conviețui* și a *face*. Copiii care au participat la aceste consultări au fost rugați să își imagineze cum ar arăta școala ideală, precum și să analizeze diferențele între idealul imaginat și realitatea din școlile în care învață.

Cadrele didactice

Copiii consideră că profesorii sunt actori cheie în școala ideală, pe care și i-ar dori devotați, competenți, răbdători și capabili să vină în sprijinul elevilor cu nevoi educaționale speciale. Metodele didactice ar trebui să îi inspire pe elevi și să le stimuleze participarea și interesul. Cu toate acestea, copiii reclamă numărul insuficient de cadre didactice și gradul ridicat de fluctuație a acestora. În anumite cazuri, copiii simt că nu sunt „înțeleși, auziți și luați în seamă” de profesorii lor.

„Avem nevoie de mai mulți profesori. Uneori ajungem la școală și aflăm că prima oră a fost anulată.”

(Băiat, Olanda)

„Nu mă descurc prea bine la anumite materii pentru că am învățat lucruri diferite de la diferiți suplinitori. Școala face angajări tot timpul.”

(Fată, Suedia)

„Avem nevoie de mai mulți profesori pentru elevii cu nevoi speciale.” (Băiat, România)

„Sunt momente când profesorul îmi explică lucruri pe care nu le înțeleg... Așa că îmi explică de mai multe ori și până la urmă ajung să înțeleg. Asta înseamnă o bună educație pentru mine, atunci când înțeleg.” (Băiat, Spania)

„În școala ideală, profesorii îi ajută pe copii.” (Băiat, Germania)

„În școala ideală, lecțiile ar trebui să fie mai distractive și disciplinate.”

(Fată, Germania)

Copil jucând baschet la centrul „Rază de lumină” deschis de Salvați Copiii Italia în Torre Maura, Roma.

Curriculum și metodele didactice

Calitatea mediului de învățare depinde de asemenea de metodele didactice, care trebuie să fie incluzive și adecvate. Potrivit copiilor care au participat la consultări, curriculumul școlar le oferă puține cunoștințe despre lumea în care trăiesc. Copiii vor să fie „mai bine informați” despre problemele globale actuale, precum cele care țin de economie și domeniul financiar, mass-media, dezvoltare durabilă și discriminarea de gen. Ei și-ar dori ca programa școlară să meargă dincolo de sfera dezvoltării abilităților cognitive standard, astfel încât să poată dobândi și aptitudini artistice și culturale. Ei sunt conștienți că trăiesc într-o lume în care conectivitatea este din ce în ce mai importantă și și-ar dori să poată comunica în alte limbi. De asemenea, copiii au reclamat și faptul că se pune prea mult accentul pe rezultatele obținute la examene, în loc să se promoveze dezvoltarea abilităților și cunoștințelor. Aceasta generează stres și stă în calea procesului de învățare.

„Mulți copii își fac griji că nu își vor gestiona bine banii așa cum nu au făcut-o nici părinții lor. Ar fi nemaipomenit dacă am fi învățat la școală cum să ne gestionăm banii și lucruri precum declarațiile fiscale.” (Băiat, Norvegia)

„Acolo [în școala de vis], copiii ar avea cursuri opționale, precum limbi străine, creativitate, sport, mass-media și științe.” (Fată, Germania)

„Trebuie să începem să învățăm limba engleza mai devreme, în școala primară.” (Băiat, Olanda)

„Acum, școala pune mai mult accentul pe a trece examenele decât pe cunoștințe. Imediat ce ai terminat un test, nu mai contează. Poate fi chiar stresant, pentru că ai multe proiecte pe care trebuie să le predai, uneori chiar și în aceeași săptămână... Uneori e prea mult. Este stresant. Poate nu te simți bine și ai dureri de cap. Poate nu mergi la școală. Motivația ta lipsește. Nu mai ai nicio speranță. După ce ai luat o notă mică, nu mai poți lua nota maximă, așa că nu mai contează. Nu te simți responsabil.” (Fată, 16, Suedia)

Echitatea și incluziunea

Copiii spun că în școala lor ideală, cadrele didactice ar trebui să promoveze un mediu pozitiv. Ei și-ar dori ca profesorii să vorbească despre diversitate și să combată stereotipurile etnice, sociale și de gen, și să îi învețe pe elevi să se respecte reciproc și să își respecte convingerile religioase și tradițiile, indiferent de statutul socio-economic. Ei spun că profesorii care lucrează în școli aflate în zone cu niveluri scăzute de integrare a diferitelor grupuri etnice și sociale tind să reflecte prejudecățile transmise de mass-media împotriva „nou-veniților” și astfel au așteptări educaționale reduse de la aceștia. În schimb, aceasta contribuie la adâncirea inegalităților în ceea ce privește realizările educaționale. Prejudecățile și preocupările legate de aspectul fizic afectează rezultatele școlare ale copiilor. Astfel, copiii spun că anumite coduri vestimentare și stereotipuri în ceea ce privește aspectul fizic le afectează încrederea de sine și capacitatea de a se concentra în clasă.

„Există diferențe mari între bogați și săraci. Există și rasism, iar școlile nu sunt incluzive pentru noi toți. Dacă un singur grup are acces la școli bune, diferențele dintre oameni se adâncesc, iar acest lucru are un impact negativ asupra celorlalți.”

(Fată, Suedia)

„Mass-media prezintă o anumită imagine a zonei și a oamenilor care locuiesc acolo. Aceasta este imaginea pe care o primesc și profesorii. De aceea, ei au prejudecăți și îi tratează pe elevi în mod diferit.”

(Băiat, Suedia)

„Părinții mei nu vorbesc olandeza. Profesorii nu mă iau în serios. Copiii olandezi au parte de tratament preferențial.” (Băiat, Olanda)

„Când îți faci griji pentru că nu ai hainele potrivite la școală, nu te poți concentra la ceea ce se predă. Te gândești la asta tot timpul. Te împiedică să înveți.”

(Băiat, Norvegia)

Un alt factor care favorizează inegalitatea este lipsa unor programe de sprijin pentru activitățile de învățare, atât în timpul orelor cât și după cursuri, în special acasă și în mod deosebit pentru copiii care provin din medii socio-economice defavorizate. Adesea, familiile mai sărace nu își permit să cumpere materiale educaționale pentru copii.

„Adesea, nu îți permiți toate lucrurile de care ai nevoie. Un set de rechizite pentru școală [creioane, radiere etc.] ar fi nemaipomenit.” (Băiat, Norvegia)

„Ar fi bine să primim ajutor cu temele, pentru că de multe ori părinții nu știu ce faci. Mama nu înțelege nimic din tema mea.” (Băiat, Norvegia)

„Elevii ar trebui să beneficieze de meditații.” (Copil, Islanda)

Participarea

Copiii sunt conștienți de rolul pe care îl au în procesul de învățare și înțeleg că ”au partea lor de responsabilitate” pentru a crea un mediu de învățare pozitiv împreună cu profesorii și părinții. Drept urmare, ei spun că și-ar dori să fie mai implicați în procesele de luare a deciziilor în școlile lor. Acest aspect a fost evidențiat în special de copiii care locuiesc în zone defavorizate din punct de vedere social și economic. Ei consideră că și părinții trebuie să își asume responsabilitatea, însă au observat că școlile le oferă oportunități reduse părinților de a-și susține copiii în activitățile de învățare.

Băiat participând la un curs de tehnologia informației, la o școală din Reykjavik, Islanda. Copiii care au participat la consultările derulate de Salvați Copiii ne-au declarat că programa școlară nu le oferă suficiente informații despre lumea în care trăim. Și-ar dori să fie „mai bine informați” despre problemele globale actuale cum ar fi finanțele și economia, mass-media, sustenabilitatea și discriminarea de gen.

„Vreau să am o influență pozitivă asupra oamenilor din jurul meu. Vreau să fiu o persoană care să aibă puterea de a influența/genera schimbări pozitive.”

(Fată, Islanda)

„Dacă elevii ar fi incluși în procesul de luare a deciziilor, s-ar simți mai responsabili.”

(Băiat, 15 ani, Suedia)

„Școlile ar trebui să îi implice mai mult pe părinți, în special când copiii sunt mici, pentru ca aceștia să îi poată susține pe cei care nu se descurcă prea bine. Școlile trebuie să lucreze mai activ pentru a-i include pe părinții din diferite medii, apelând chiar și la interpreți dacă este cazul. Părinții trebuie să fie conștienți de ceea ce se întâmplă la școală.”

(Băiat, 15 ani, Suedia)

Accesibilitate, infrastructură și materiale educaționale

Copiii spun că școala ideală este una accesibilă, curată, în stare perfectă de funcționare, sigură și „modernă”. Ei au subliniat faptul că deseori școlile sunt la distanțe mari față de casele lor și uneori le poate fi dificil să ajungă la școală din cauza lipsei de mijloace de transport în comun accesibile. Și-ar dori să poată merge pe jos până la școală sau să aibă acces gratuit la mijloacele de transport în comun. Mai mult, și-ar dori ca școlile lor să beneficieze de o infrastructură mai bună, cu sisteme de încălzire funcționale și locuri de joacă. De asemenea, ar vrea ca școlile lor să fie curate și să aibă spații comune unde să poată socializa, participa la activități extracurriculare precum sport și muzică, și unde să utilizeze tehnologiile moderne. Toate acestea sunt aspecte importante ale unui mediu care asigură copiilor oportunitățile educaționale necesare.

„Școlile nu sunt accesibile tuturor. Dacă locuiești la periferie, trebuie să te deplasezi la școlile din centrul orașului Stockholm. Așa că ai nevoie de un abonament pentru transportul în comun. Aceasta înseamnă că doar oamenii bogați, doar suedezii pot merge la școală.” (Fată, Suedia)

„Școlile trebuie să ofere infrastructura necesară pentru a învăța.”

(Fată, România)

„Siguranța la școală este importantă, altfel copiii se vor teme să meargă la școală pentru că ar putea fi răniți.”

(Băiat, Italia)

„Mi-aș dori ca iarna să avem săli de clasă mai călduroase, pentru că este foarte frig. Cel puțin la școala mea. Sistemul de încălzire este defect. Dimineața este frig și când e frig este dificil să înveți.” (Băiat, Spania)

„Școlile noastre sunt foarte murdare. Nu avem cantină sau o sală în care să ne strângem în pauză, așa că ne petrecem timpul la mall sau la McDonalds.” (Băiat, Olanda)

„În școala noastră de vis, nimic nu e murdar. Sunt săli mari, totul este mare, toată clădirea școlii. Sunt multe cluburi, precum fotbal, box, tobe etc. Avem o curte mare, un teren de baschet și unul de fotbal.” (Băiat, Germania)

„Aș face sălile de clasă mai atractive. Am putea avea o tablă digitală, iar în loc de manuale, am putea aduce o tabletă.” (Fată, Spania)

O altă problemă importantă este că unii copii, în special cei din comunitățile defavorizate, suferă de carențe nutriționale severe. Mulți nu iau micul dejun înainte de a pleca la școală. Acest lucru are un impact negativ asupra motivației și capacității lor de a învăța, precum și efecte de durată asupra dezvoltării lor fizice și cognitive. Școala ideală a copiilor ar avea grijă să le asigure un regim alimentar sănătos și mese gratuite.

„Nu mănânc niciodată micul dejun. Primul lucru pe care îl mănânc la 11:15 este un sandwich, de obicei cu un tip de mezel. La sfârșit de săptămână, când merg la bunica, iau micul dejun pentru că ea îmi pregătește churros sau prăjituri... Când nu sunt acolo, sâmbăta aștept până la prânz și merg la un restaurant unde se oferă paella gratis.” (Fată, Spania)

„Dacă școala ar oferi mâncare, elevii ar fi mai motivați să meargă la școală.” (Băiat, Norvegia)

4.3. „COMUNITATEA EDUCAȚIONALĂ” IDEALĂ

Educația copiilor se conturează în interiorul, dar și în afara pereților unei școli. A fi sărac din punct de vedere educațional înseamnă a nu avea oportunitatea de a cunoaște, de a fi, de a conviețui și de a face - prin sport, contact cu natura, cultura și arta, precum și prin relații pozitive cu familiile și prietenii. Așa numita „comunitate educațională” joacă un rol crucial în prevenirea – sau dimpotrivă agravarea – sărăciei educaționale.

Activitățile recreative și culturale

Participarea la activități recreative și culturale (sport, teatru, concerte, muzee, expoziții de artă, activități de vacanță) în afara școlii contribuie la dezvoltarea aptitudinilor psihomotorii, emoționale și sociale ale copiilor. Acest lucru îi ajută pe copii să își lărgească orizonturile, să se relaxeze și să se simtă integrați în societate. De asemenea, astfel de activități pot avea un impact pozitiv asupra abilităților lor cognitive, motivației și învățării. Cu toate acestea, lipsa resurselor financiare îi împiedică pe mulți copii să participe la activități recreative și culturale.

*„La after school este grozav...
Avem șansa să participăm la activități la care nu am fi participat altfel.”*

(Fată, Norvegia)

„Ar fi frumos dacă ar exista mai multe oportunități pentru petrecerea vacanțelor pentru toată lumea – excursii și activități mai ieftine. Când toată lumea în afară de mine a mers în vacanță într-un anumit loc, îmi este greu să vorbesc despre ce am făcut în timpul liber. Simți că ar trebui să ai parte de experiențe pe care să le împărtășești.” (Fată, Norvegia)

„Activitățile after-school să fie mai puțin costisitoare.” (Fată, Olanda)

„Joc fotbal des, dar singur. Nu mă pot înscrie în echipă pentru că trebuie să plătesc o taxă de 180 de euro pe an.” (Băiat, Spania)

Familia și locuința

Familia joacă un rol esențial în educația unui copil, iar familia și căminul reprezintă o parte integrantă a „comunității educaționale”. Copiii spun că și-ar dori să petreacă mai mult timp cu părinții lor pentru a-și împărtăși experiențele, gândurile, aspirațiile și temerile, dar și pentru a beneficia de sprijin și îngrijire. Relația lor cu părinții este însă de multe ori subminată de condițiile de trai sărăcicioase, lipsa unui loc de muncă și stresul cauzat de sărăcie.

„Familia este foarte importantă. Este un loc sigur în care poți găsi sprijin.” (Băiat, Italia)

„Părinții mei mă încurajează să mă țin de școală.” (Băiat, Spania)

„Mama se teme cel mai mult să nu ni se întâmple ceva rău, dar se îngrijorează și de plata ratelor la casă. O ajut cu ce pot, îi dau o parte din banii mei de buzunar și... vorbesc cu ea, o încurajez uneori când nu se simte prea bine. Oamenii bogați le pot oferi tot ce-și doresc copiilor lor, cum ar fi să le cumpere o carte. Însă oamenii săraci încearcă să economisească pentru a-și cheltui banii doar pe lucrurile cele mai importante.” (Fată, Spania)

„Cea mai importantă definiție a sărăciei este «o casă distrusă».” (Fată, România)

„Problema reală este că părinții nu au locuri de muncă.” (Fată, Norvegia)

„Educația adulților ar fi un lucru bun, pentru ca părinții să își poată găsi un loc de muncă.” (Băiat, Norvegia)

Prietenii

Prietenia este una dintre cele mai importante componente ale copilăriei, prietenii fiind o sursă unică de învățare. Ei îi ajută pe copii să simtă că aparțin unei comunități și le dezvoltă abilitățile socio-economice. Cu toate acestea, mulți copii, în special cei care trăiesc în condiții socio-economice vulnerabile, au spus că au fost intimidati sau stigmatizați de alți copii, nefiind invitați la aniversări sau alte evenimente sociale, de exemplu. Comportamentul ostil poate submina încrederea de sine a copiilor și le poate afecta negativ realizările educaționale.

„Cel mai important lucru cred că este prietenia și căldura. Dragostea și mulți prieteni buni.” (Fată, Spania)

„A fi singur înseamnă a fi sărac.” (Fată, Germania)

„Dacă nu am mai fi agresivi cu cei care au bani mai puțini, am împiedica agresivitatea să se extindă. Le putem spune că totul va fi bine.” (Fată, Norvegia)

„Când nu poți merge la zilele de naștere ale prietenilor tăi pentru că nu-ți permiți, la un moment dat nu te vor mai invita. Prietenii pur și simplu dispar.” (Băiat, Norvegia)

Cartierul

Sărăcia educațională este determinată și de cartierele în care locuiesc copiii. Bunăstarea și dezvoltarea copiilor sunt direct afectate de cartierele care nu au parcuri, zone verzi sau locuri special amenajate pentru activități sportive și culturale și unde copiii se tem pentru sănătatea lor. Majoritatea copiilor care au participat la consultări și-au descris cartierele ca fiind „murdare și periculoase”. Ei visează să locuiască în zone mai prietenoase și mai curate, cu mai multe locuri de joacă, culori, artă și concerte.

„Ca fată nu mă simt în siguranță în cartier. Uneori sunt urmărită.” (Fată, Olanda)

„Vreau să fiu în siguranță acasă și oriunde altundeva. Întreaga societate trebuie să se schimbe în bine.” (Băiat, Islanda)

„Nu vreau ca și copiii mei să locuiască acolo. Poate nici nu vreau să am copii.” (Băiat, Italia)

„Visez la un cartier unde nimeni nu țipă și nimeni nu se bate pe stradă.” (Băiat, Germania)

„Mai multe locuri de joacă, mai multă culoare.” (Fată, Olanda)

„Mediul în care locuim este important și este mai frumos dacă sunt concerte pe străzi și muzee. Te simți în siguranță doar dacă nu au loc infracțiuni și dacă sănătatea ta este protejată, pentru că infracțiunile conduc la izolare și abandonarea oricărei speranțe.” (Fată, Italia)

5. CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Nicio țară europeană nu este la adăpost de sărăcia în rândul copiilor. La doi ani după publicarea în 2014 a raportului nostru privind sărăcia în rândul copiilor din Europa, cifrele rămân alarmant de ridicate, 26 de milioane de copii fiind expuși riscului de sărăcie sau excluziune socială.⁷⁴

Sărăcia are drept cauză principală inegalitatea. Iar la nivelul Europei, inegalitatea continuă să se adâncească. Copiii din familiile cele mai defavorizate sunt lăsați în urmă. Le sunt refuzate drepturile și oportunitățile de care au nevoie pentru a-și dezvolta potențialul. La maturitate, acestor copii le va fi tot mai greu să își găsească un loc de muncă stabil și de bună calitate. Există mari șanse ca aceștia să continue să trăiască în sărăcie și să fie împiedicați să joace un rol activ în societate. Această perpetuare a dezavantajelor de la o generație la alta nu este doar injustă, ci și dăunătoare și costisitoare pentru economie și societate în ansamblul său. Dacă țările europene nu acționează acum pentru a-i ajuta pe copiii și tinerii cei mai dezavantajați, decalajele sociale riscă să se adâncească și mai mult.

Combaterea inegalității de șanse în copilărie, prin înlăturarea barierelor care îi împiedică pe copii să își dezvolte abilitățile și capacitățile, reprezintă strategia cea mai eficientă și mai puțin costisitoare menită să rupă ciclul sărăciei și marginalizării. Așa cum a subliniat și Comisia Europeană, această abordare nu doar contribuie la combaterea pe termen lung a inegalităților socio-economice și excluziunii sociale, dar poate duce și la o creștere a eficienței economice. Sprijinul asigurat copiilor vulnerabili și marginalizați, astfel încât aceștia să-și poată valorifica potențialul, poate ajuta la menținerea bunăstării generale, într-o societate în continuă îmbătrânire.⁷⁵

Mai mult, natura multi-dimensională a sărăciei copiilor – lipsurile materiale, excluziunea socială și sărăcia educațională – trebuie abordată dintr-o perspectivă a drepturilor copilului, având în vedere fiecare aspect al bunăstării copiilor. Toți copiii au dreptul de a participa la luarea deciziilor care îi vizează. Așa cum a arătat și cercetarea noastră, copiii pot avea o contribuție valoroasă atât la identificarea problemelor cu care se confruntă, cât și la sprijinirea decidenților politici în elaborarea unor politici mai eficiente de eradicare a sărăciei. Cu toate acestea, de cele mai multe ori, UE și statele europene nu țin cont de opinia copiilor în momentul în care elaborează politicile, bugetele și măsurile de protecție socială.

Legiuitorii și factorii de decizie ar trebui să adopte o abordare inter-sectorială de combatere a sărăciei

și excluziunii sociale a copiilor, să se consulte cu societatea civilă și să facă schimb de bune practici. Țările europene ar trebui să le ofere mai mult sprijin copiilor și familiilor acestora care trăiesc în sărăcie, prin măsuri de protecție socială adaptate nevoilor copiilor, precum și să monitorizeze impactul intervențiilor de protecție socială, inclusiv al transferurilor sociale, asupra bunăstării copiilor. De asemenea, statele europene ar trebui să ia măsuri pentru a spori șansele de angajare ale părinților, garantându-le în același timp condiții de muncă adecvate și posibilitatea de a reconcilia viața profesională cu cea familială. Toți copiii ar trebui să aibă acces la servicii universale, iar intervențiile directe ar trebui să se adreseze celor mai vulnerabili dintre ei. Țările care înregistrează cea mai scăzută incidență a sărăciei (materiale și educaționale) în rândul copiilor sunt cele în care prestațiile sociale sunt mai generoase și se adresează copiilor defavorizați în mod specific.

Pentru a inversa declinul nivelului de trai pentru generațiile viitoare, este nevoie de acțiuni ale statelor membre, precum și de asumarea unor angajamente politice la nivelul UE. UE ar trebui să elaboreze o strategie pentru combaterea sărăciei copiilor, care să promoveze măsuri de protecție socială adaptate copiilor, inclusiv sprijin pentru familie, învățământul de calitate, serviciile de educație și îngrijire pentru copilăria timpurie, accesul la activități recreative și culturale.

Experiențele copiilor ar trebui să fie punctul de pornire al unei astfel de strategii. De asemenea, trebuie acordată o atenție deosebită creșterii șanselor de angajare ale părinților și îmbunătățirii condițiilor de lucru pentru aceștia, precum și promovării unui echilibru sănătos între viața profesională și cea de familie. În fine, UE, statele membre și Islanda, Norvegia și Elveția ar trebui să investească mai mult, sub aspectul alocărilor bugetare, astfel încât toți copiii Europei – inclusiv cei săraci și vulnerabili – să aibă parte de cel mai bun start în viață.

PENTRU ERADICAREA SĂRĂCIEI MATERIALE ȘI EDUCAȚIONALE A COPIILOR DIN EUROPA ESTE NEVOIE DE:

- Participarea copiilor
- O abordare integrată bazată pe drepturile copilului, care să țină cont de natura multi-dimensională a sărăciei copiilor
- Investiții în educația și îngrijirea timpurie
- Alocarea resurselor bugetare necesare pentru realizarea drepturilor copiilor și protejarea acestor bugete împotriva reducerilor

Solicităm statelor membre ale UE, Islandei, Norvegiei și Elveției:

- Să adopte o perspectivă a drepturilor copiilor în elaborarea de strategii, planuri și acțiuni de reducere și prevenire a sărăciei în rândul copiilor. Să le ofere copiilor și tinerilor șansa de a participa la luarea tuturor deciziilor care îi afectează, inclusiv la elaborarea, implementarea și evaluarea politicilor publice.
- **Să își îndeplinească angajamentele asumate prin Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă.** Pe plan intern, acest lucru presupune elaborarea unor planuri naționale pentru a combate sărăcia copiilor, excludiunea socială și lipsa de oportunități educaționale, cu stabilirea de ținte clare. De asemenea, în procesul de punere în aplicare a ODD 4 privind educația, statele trebuie să se asigure că sistemele naționale de învățământ au ca prioritate oferirea de șanse egale și că grupurile defavorizate nu sunt lăsate în urmă.
- **Să aloce resursele financiare necesare pentru politicile adoptate.** Planurile naționale de combatere a sărăciei în rândul copiilor trebuie să fie susținute de resurse adecvate, în conformitate cu standardele de bugetare prevăzute de Comentariul General 19 privind *Alocarea fondurilor publice necesare pentru realizarea drepturilor copilului*: eficiență, eficacitate, egalitate, transparență și sustenabilitate. Guvernele naționale ar trebui să susțină autoritățile regionale și locale în combaterea sărăciei materiale și educaționale în rândul copiilor, în special prin majorarea bugetului alocat pentru drepturile copiilor la nivel local
- Să asigure învățământ de înaltă calitate și gratuit pentru toți copiii, precum și servicii de îngrijire și educație pentru copilăria timpurie;
- Să consolideze sistemele de protecție socială pentru a le oferi sprijin copiilor și familiilor în risc de sărăcie, inclusiv prin prestații sociale pentru părinții șomeri sau părinții activi, dar afectați de sărăcie și prin promovarea ocupării în muncă a femeilor (concediu parental pentru bărbați și femei)

Solicităm tuturor statelor membre ale Uniunii Europene:

- Să implementeze Recomandarea Comisiei *Investiția în copii: ruperea cercului vicios al defavorizării*, prin elaborarea și punerea în aplicare a unor planuri naționale de combatere a sărăciei și excludiunii sociale a copiilor.
- Să valorifice la maxim utilizarea fondurilor europene (inclusiv Fondul Social European (FSE), Fondul de ajutor european pentru cele mai defavorizate persoane (FEAD)) pentru a reduce sărăcia și excludiunea socială a copiilor, inclusiv sărăcia educațională

Solicităm Comisiei Europene:

- Să monitorizeze modul în care statele membre pun în aplicare Recomandarea *Investiția în copii* și să includă

Raportul anual privind copiii în Proiectul de raport comun privind ocuparea forței de muncă, ca instrument pentru monitorizarea principalelor tendințe, provocări și evoluții de politică legate de sărăcia în rândul copiilor, la nivelul tuturor statelor membre.

- Să publice anual datele privind riscul de sărăcie și excludiune socială în rândul copiilor și să măsoare multiplele dimensiuni ale sărăciei și excludiunii sociale a copiilor (v. Anexa 1).
- Să reechilibreze prioritățile economice și sociale în cadrul Semestrului European
- **Să dezvolte Pilonul European al Drepturilor Sociale** din perspectiva drepturilor copiilor, pentru a se asigura că toți copiii sunt protejați împotriva sărăciei și a excludiunii sociale. Acest lucru presupune ca pilonul social să promoveze investițiile în educația timpurie, precum și în combaterea șomajului, stimularea locurilor de muncă sigure și de bună calitate, în special pentru femei, și să asigure implementarea unor mecanisme de protecție socială eficiente pentru părinții activi, dar afectați de sărăcie, sau pentru cei excluși de pe piața muncii. Acest pilon ar trebui să contribuie la combaterea inegalităților crescânde din Europa din diferitele domenii de politică, în vederea protejării copiilor și familiilor în risc de sărăcie și excludiune socială.

Solicităm UE și Comisiei Europene:

- **Să elaboreze o strategie a UE pentru implementarea ODD în Europa și pe plan extern.** Printre alte obiective, această strategie ar trebui să contribuie la combaterea sărăciei copiilor în UE
- Să includă, în Strategia Europa 2020, o țintă de reducere a sărăciei copiilor și să monitorizeze progresele înregistrate pe tot parcursul Semestrului European
- Să excepteze investițiile în copii de la aplicarea prevederilor Pactului de Stabilitate și Creștere.
- Să asigure fonduri adecvate în cadrul bugetului UE pentru a combate sărăcia copiilor, inclusiv sărăcia educațională și inegalitatea, în special prin stabilirea unei **Garanții pentru Copii** ca instrument pentru consolidarea coordonării, planificării, monitorizării și evaluării impactului fondurilor alocate de UE pentru copii

Solicităm Parlamentului European:

- Să își exercite controlul bugetar astfel încât să asigure alocarea specifică a fondurilor UE pentru promovarea drepturilor copiilor și prevenirea sărăciei, excludiunii sociale și sărăciei educaționale în rândul copiilor
- Să susțină o strategie europeană pentru implementarea ODD, care să stabilească ținte centrate pe copii pentru eliminarea sărăciei și excludiunii, în Europa și la nivel extern

- Să abordeze problema sărăciei și excluziunii sociale a copiilor în avizul dat în toamna fiecărui an pe marginea recomandărilor specifice de țară, în cadrul procesului Europa 2020,
- Să asigure protecția drepturilor copiilor prin integrarea sistematică a unei abordări centrate pe copii în toate inițiativele parlamentare
- Să organizeze o audiere anuală pe tema sărăciei și excluziunii sociale în rândul copiilor, inclusiv a sărăciei educaționale, pentru a monitoriza progresul realizat în implementarea Recomandării Comisiei *Investiția în copii: ruperea cercului vicios al defavorizării*

Solicităm Comitetului UE pentru Protecție Socială⁷⁶

- Să includă sărăcia copiilor ca prioritate în **programul său de lucru anual** și să înființeze un grup de lucru pentru monitorizarea progresului în ceea ce privește reducerea sărăciei și excluziunii sociale a copiilor și, în special, să monitorizeze implementarea Recomandării Comisiei *Investiția în Copii: ruperea cercului vicios al defavorizării*.

AUTOR: EDUARD OTISALVĂȚI COPILII ROMÂNIA

Fetiță participând la programul „after school” organizat de Salvați Copiii România în București.

COMBATEREA SĂRĂCIEI EDUCATIONALE: RECOMANDĂRILE COPIILOR⁷⁷

La școală

Îmbunătățirea actului didactic prin:

- Aplicarea unor metode de predare noi și inovatoare
- Alocarea unui timp suficient pentru a cunoaște elevii la nivel individual
- Cunoașterea și aprecierea diferitelor culturi
- Reducerea numărului de elevi din clasă
- Angajarea de cadre didactice provenite din diferite medii și cu experiențe diferite.

Îmbunătățirea actului educațional, pentru a fi mai relevant și mai util

- Modernizarea programei astfel încât să fie mai relevantă pentru viețile copiilor și abilitățile de care au nevoie
- Introducerea de materii care dezvoltă abilitățile practice și îmbogățesc cunoștințele despre societate și mediul înconjurător
- Schimbarea orientării procesului de evaluare, de la examene la dezvoltarea unei game largi de competențe
- Promovarea unui stil de învățare mai plăcut!

Oferirea de sprijin suplimentar pentru învățare

- Școala sau autoritățile locale ar trebui să ofere seturi de rechizite care să conțină creioane, pixuri, radiere etc. fiecărui copil, la începerea anului școlar
- Asigurarea de sprijin pentru efectuarea temelor
- Asigurarea unei alocații lunare sau a unor meditații gratuite pentru efectuarea temelor, ca soluție de a compensa lipsa sprijinului la teme din unele familii

Creșterea participării și incluziunii

- Implicarea elevilor în administrarea școlilor prin asociații și consilii ale elevilor
- Încurajarea parteneriatelor cu mediul de afaceri, universități și școli pe plan local și internațional
- Oferirea de cursuri pentru ca părinții să afle mai multe despre sistemul de învățământ și clădirea respectului între școli și familii
- Crearea unor grupuri de discuție pentru rezolvarea conflictelor între colegi, familii și cadrele didactice

- Utilizarea paginii web a școlii ca platformă pentru a încuraja participarea și raportarea anonimă a cazurilor de bullying
- Organizarea mai multor activități pentru promovarea cunoașterii și toleranței între culturi diferite

Îmbunătățirea infrastructurii școlare și oferirea de mese

- Îmbunătățirea infrastructurii școlare pentru ca școlile să fie mai sigure, dar și mai luminoase și colorate, cu ferestre mai mari, expoziții artistice și plante/flori
- Creșterea accesibilității școlilor pentru copiii cu dizabilități
- Asigurarea de mese gratuite, inclusiv vegetariene, halal și fără alergeni alimentari
- Asigurarea de transport gratuit pentru copiii care locuiesc în zone rurale greu accesibile
- Amenajarea de săli de studiu, cantine, terenuri și săli de sport
- Acces gratuit la internet și imprimante

În „comunitatea educațională”

Activități culturale și recreative

- Crearea unor spații publice de creație în cartierele orașelor
- Organizarea gratuită de activități artistice, muzicale, sportive, cu formatori calificați
- Amenajarea mai multor parcuri cu tobogane, fântâni și mai multor terenuri de sport
- Înfrumusețarea cartierelor prin desene murale etc.
- Oferirea de tabere pentru copiii din familiile cu venituri reduse

Sprijin economic și social pentru gospodării

- Organizarea de cursuri de educație pentru adulți, pentru a-i ajuta pe părinți să își găsească locuri de muncă
- Introducerea sau majorarea salariului minim
- Oferirea de sprijin financiar pentru familiile sărace
- Asigurarea unor piese de mobilier esențiale precum paturi și saltele pentru familiile sărace
- Asigurarea accesului familiilor la psihologi, medici și asistenți sociali

Toți copiii au dreptul la timp liber,
recreere și activități culturale
și artistice (CDC, articolul 31).

AUTOR: ALESSANDRO GAROFALO

ANEXA 1:

EUROPA 2020: INDICATORI RECOMANDAȚI PENTRU MĂSURAREA FENOMENULUI MULTIDIMENSIONAL AL SĂRĂCIEI ÎN RÂNDUL COPIILOR

Strategia Europa 2020 ar trebui îmbunătățită cu o sub-țintă privind reducerea sărăciei copiilor. Progresul în ceea ce privește atingerea acestei ținte ar trebui măsurat utilizând indicatori care captează natura multi-dimensională a sărăciei copiilor. Instrumentele actuale de monitorizare încă nu surprind cauzele principale ale defavorizării, precum accesul inegal la oportunități educaționale încă din copilărie și, astfel, nu pot contribui pe deplin la armonizarea politicilor privind ocuparea forței de muncă, sociale și educaționale.

Salvați Copiii propune un set de sub-indicatori Europa 2020 privind sărăcia și excluziunea socială a copiilor, bazat pe cadrul indispensabil oferit de *Investiția în copii*⁷⁸. Acest set include indicatori pentru:

- Aspecte privind sărăcia educațională, precum activitățile recreative și culturale, implicarea civică, calitatea relațiilor familiale și sociale și satisfacția față de viață. Modulul ad-hoc al EU-SILC privind bunăstarea subiectivă, ce captează mare parte din aceste dimensiuni, trebuie realizat *anual*
- Calitatea serviciilor: educație și sănătate, sprijin financiar, precum și activități recreative, culturale, sportive și rețele comunitare.

Ar trebui luate măsuri pentru a putea avea date care să surprindă diferențele de gen, dizabilitate / nevoi speciale, zone geografice la nivelul unei țări, tipul de protecție internațională oferit, statutul de migrant, grupuri etnice minoritare (ex. romi) și copii din instituții.

Copiii și tinerii ar trebui să fie implicați în conceperea și dezvoltarea acestor indicatori.

ANEXA 2:

LISTA DE INDICATORI UTILIZAȚI ÎN ACEST RAPORT

În risc de sărăcie sau excluziune socială (AROE - *At risk of poverty or social exclusion*)

Indicatorul AROPE de măsurare a persoanelor expuse riscului de sărăcie sau excluziune socială este compus din trei sub-indicatori:

1) Persoane care trăiesc în gospodării cu venit disponibil sub pragul de sărăcie (60% din mediana veniturilor la nivel național). Venitul disponibil se referă la toate veniturile obținute prin muncă (salarii și câștiguri din activități independente), venituri private din investiții și proprietăți, transferuri între gospodării, toate transferurile sociale primite în numerar, inclusiv pensii, după aplicarea impozitelor.

2) Persoane care trăiesc în gospodării cu intensitate foarte scăzută a muncii, în care membrii activi (cu vârste între 18 și 59 de ani) și-au folosit mai puțin de 20% din potențialul de muncă în anul anterior.

3) Persoane grav dezaforizate în ceea ce privește presiunea economică și bunurile de folosință îndelungată, deci care nu își pot permite (nefiind vorba de a alege să nu cumpere sau să plătească) cheltuieli neașteptate, o vacanță anuală de o săptămână departe de casă, o masă cu carne, pui sau pește o dată la două zile, un sistem de încălzire adecvat pentru locuință, bunuri de folosință îndelungată precum mașină de spălat, televizor color, telefon sau mașină, sau care se confruntă cu restanțe sau datorii (ipotecă sau chirie, facturi pentru utilități, rate la achiziții sau alte datorii) pe care nu le pot plăti.

În cazul copiilor, indicatorul AROPE se obține prin extrapolarea datelor obținute pentru categoria de persoane cu vârsta sub 18 ani. Copiii care încadrați în mai mulți sub-indicatori sunt luați în considerare o singură dată.

AROE permite diferențierea în funcție de:

- Copiii care locuiesc în gospodării monoparentale se referă la copiii care locuiesc fie doar cu mama, fie doar cu tatăl, iar familiile numeroase sunt cele compuse din ambii părinți și trei sau mai mulți copii. În acest caz, este folosit doar sub-indicatorul 1) persoane care trăiesc în gospodării cu un venit disponibil sub pragul sărăciei (60% din mediana națională);
- Intensitatea muncii - ponderea volumului de muncă realizată în ultimul an, comparat cu potențialul membrilor activi (18 – 59 de ani) din gospodărie, dintre cei cu vârste cuprinse între 0 – 59 de ani. Se consideră că intensitatea muncii este foarte scăzută dacă se află sub nivelul de 20% din intensitatea potențială maximă (între 55 și 58%). În acest caz, este folosit doar sub-indicatorul 1) persoane care trăiesc în gospodării cu un venit disponibil sub pragul sărăciei (60% din mediana națională);

- Copiii (sub 18 ani) vs. adulții (peste 18 ani, inclusiv);
- Nivelul de educație al părinților (nivelul 0-2 se referă la învățământul pre-primar, primar și gimnazial; nivelurile 3 și 4 se referă la învățământ liceal, post liceal și școlile de arte și meserii);
- Țara de origine a părinților (părinții născuți într-o țară străină vs. țara de referință). În acest caz, este folosit doar sub-indicatorul 1) persoane care trăiesc în gospodării cu un venit disponibil sub pragul sărăciei (60% din mediana națională);

Programul pentru evaluarea internațională a elevilor (PISA)

Testele PISA măsoară capacitatea elevilor cu vârsta de 15 ani de a reproduce cunoștințele de matematică și citire/lectură dobândite la școală, precum și abilitatea de a extrapola aceste cunoștințe și de a le aplica în medii școlare nefamiliare și extrașcolare. Testele PISA evaluează *nivelul de cunoștințe* de matematică și citire/lectură – capacitatea copilului de a utiliza cunoștințele și abilitățile în domenii cheie, precum și de a analiza, reflecta și comunica atunci când identifică, interpretează și rezolvă probleme într-o varietate de situații. Copiii cu vârsta de 15 ani sunt considerați a avea un nivel scăzut al competențelor de bază dacă nu depășesc nivelul 2 la testele PISA (echivalentul a 420.07 puncte la matematică și 407.47 puncte la citire/lectură). Acești elevi nu sunt neapărat complet incapabili să realizeze operații matematice sau să interpreteze textele pe care le citesc, dar nu au capacitatea să își utilizeze abilitățile limitate în situații problematice rezultate chiar și din cele mai simple întrebări.

Date dezagregate în funcție de:

- Statutul socio-economic și cultural al părinților. Indicatorul privind statutul economic, social și cultural (SESC) are în vedere regimul de angajare și realizările educaționale ale părinților, precum și disponibilitatea resurselor educaționale de acasă precum un birou și un loc liniștit unde adolescentul poate studia, camera proprie, numărul de băi complete (dotate cu duș și/sau cadă), un computer pentru studiu, conexiune la internet, programe software educaționale, cărți, dicționare, dar și mașină de spălat, DVD player, telefon mobil, televizor și mașină;
- Gen (fete vs. băieți)
- Țara de origine a părinților (copii născuți în țări europene, prima generație de copii migranți, a doua generație de copii migranți).

Părăsirea timpurie a școlii

Părăsirea timpurie a școlii – ponderea copiilor care părăsesc timpuriu școala ca procent din populația cu vârste cuprinse între 18-24 și care au absolvit cel mult ciclul gimnazial și nu sunt implicați în alte programe de educație sau formare. Numărătorul indicatorului se referă la persoanele cu vârsta cuprinsă între 18 și 24 de ani și care îndeplinesc următoarele două condiții: (a) cel mai ridicat nivel de educație sau formare la care au participat este 0, 1, 2 sau 3c scurt și (b) nu au primit niciun fel de educație sau formare în ultimele patru săptămâni care au precedat sondajul. Numitorul la nivelul întregii populații constă din același grup de vârstă, excluzând respondenții care nu au răspuns la întrebările „cel mai înalt nivel de educație sau formare frecventat” și „participarea la educație și formare”.

Date dezagregate în funcție de:

- Cetățenie (cetățenie non-UE vs. cetățenie UE).

Accesul la servicii de îngrijire pentru copii și învățământ preșcolar

Indicatorul se referă la utilizarea de către copii a serviciilor formale de îngrijire a copilului și de învățământ preșcolar. Serviciile formale se referă la 1) învățământ preșcolar sau echivalent, 2) învățământ obligatoriu, 3) servicii de îngrijire în cadrul centrelor de zi, în afara programului școlar, 4) servicii de îngrijire în cadrul centrelor pentru copii organizate/controlate de către o structură publică sau privată. Sunt utilizați doi indicatori diferiți, unul pentru copiii cu vârsta între 0 – 3 ani (servicii de îngrijire a copilului), iar celălalt pentru copiii cu vârsta între 3 ani până la vârsta de înscriere în învățământul obligatoriu (preșcolar).

Date dezagregate în funcție de:

- Numărul de ore de servicii primite pe săptămână, 1 până la 29 sau peste 30.

NOTE

- 1 EUROSTAT *EU-SILC* (2014). Datele privind situația din Elveția nu sunt disponibile.
- 2 EUROSTAT *EU-SILC* (2014). Datele privind situația din Elveția nu sunt disponibile.
- 3 Conform studiului PISA 2012, cel mai recent studiu care oferă date comparabile la nivel european, OCDE *PISA* (2012).
- 4 Salvați Copiii s-a consultat cu 300 de copii proveniți din medii diferite socio-economice din Germania, Islanda, Italia, Olanda, Norvegia, România, Spania și Suedia.
- 5 EUROSTAT *EU-SILC* (2014). Datele privind situația din Elveția nu sunt disponibile.
- 6 OECD (2015) *In It Together: Why Less Inequalities Benefits All*. UNICEF (2016) Report Card 13, *Fairness for Children, A league table of inequality in child well-being in rich countries*.
- 7 Întrucât nu există date disponibile comparabile privind abilitățile non-cognitive, datele prezentate se referă doar la abilitățile cognitive.
- 8 European Commission (2015) *Education and training monitor*.
- 9 Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite (2015) *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*, Rezoluția adoptată de Adunarea Generală pe 25 septembrie 2015 <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>
- 10 European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), (2015), *Handbook on European law relating to the rights of the child*.
- 11 United Nations Committee on the Rights of the Child, General comment No. 19 (2016) on public budgeting for the realization of children's rights (art. 4), CRC/C/GC/19, 21 July 2016, http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&DocTypeID=11
- 12 EUROSTAT *EU-SILC* (2014) Datele privind situația din Elveția nu sunt disponibile.
- 13 EUROSTAT *EU-SILC* (2014) Datele se referă la cele 28 de state membre ale UE, și nu la Norvegia, Islanda și Elveția.
- 14 Ibid.
- 15 EUROSTAT *EU-SILC* (2014). Datele se referă la indicatorul „cu risc de sărăcie” care reprezintă procentul de copii care locuiesc în gospodării cu un venit disponibil sub 60% din venitul mediu național. Venitul disponibil este format din toate veniturile obținute din muncă (salarii și câștiguri din activități independente), venituri private din investiții și proprietăți, transferuri între gospodării, și toate transferurile sociale primite în numerar, inclusiv pensii, după impozitare. Gospodăriile monoparentale se referă la copiii care locuiesc fie doar cu mama fie doar cu tatăl, în vreme ce familiile numeroase sunt acelea cu ambii părinți și trei sau mai mulți copii.
- 16 EUROSTAT *EU-SILC* (2014) Datele se referă la cele 28 de state membre ale UE (excluzând Norvegia, Islanda și Elveția).
- 17 Ibid.
- 18 Lecerf M. (2016) *Child Poverty in the European Union: The crisis and its aftermath*, European Parliament Research Service (EPRS).
- 19 World Bank *World Development Indicators* (2015)
- 20 EUROSTAT *EU-SILC* (2014) Datele se referă la 27 de state membre UE (excluzând Croația, Norvegia, Islanda și Elveția). Indicatorul „expuși riscului de sărăcie” care reprezintă procentul de copii care locuiesc în gospodării cu un venit disponibil sub 60% din venitul mediu național după transferuri sociale și impozitare, raportat la 2008, evidențiază o dinamică similară.
- 21 Save the Children, *Child Poverty and Social Exclusion in Europe. A matter of children's rights*, 2015, page 6.
- 22 European Women's Lobby (2012) *The price of austerity: The impact on women's rights and gender equality*. Save the Children (2016) *Child Poverty - What drives it and what it means to children across the world*.
- 23 European Commission (2014) *Taking stock of the Europe 2020 strategy for smart, sustainable and inclusive growth*; European Commission (2016) *Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Central Bank, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Investment Bank; European Semester: Country-specific recommendation*, 18 May 2016.
- 24 EUROSTAT *GDP Growth Rate* (2014)
- 25 Ibid.
- 26 Wilkinson R. & Pickett K. (2009) *The Spirit Level*; Esping-Andersen G. (2008) „Investing in children and their opportunities”, *International Tax Public Finance*, 15: 19–44; Save the Children (2016) *Child Poverty: What drives it and what it means to children across the world*.
- 27 EUROSTAT *EU-SILC* (2014) Datele se referă la cele 28 de state membre UE (excluzând Norvegia, Islanda și Elveția). Datele privind situația din Elveția nu sunt disponibile.
- 28 Social Protection Committee (2012) *Tackling and preventing child poverty, promoting child well-being*.
- 29 EUROSTAT *EU-SILC* (2014). Datele se referă la cele 28 de state membre UE (excluzând Norvegia, Islanda și Elveția) în funcție de indicatorul „expuși riscului de sărăcie” care reprezintă procentul de copii care locuiesc în gospodării cu un venit disponibil sub 60% din venitul mediu național după transferuri sociale și impozitare. Datele privind situația în Elveția nu sunt disponibile.
- 30 McKnight, A., Steward, K., Himmelweit, S.M. and Palillo, M. (2016) *Low pay and in-work poverty: preventative measures and preventative approaches*. European Commission Evidence Review; Grzegorzewska, M. & Thevenot, C. (2014) *Working age poverty: what policies help people finding a job and getting out of poverty*.
- 31 European Parliamentary Research Service (EPRS) (2016) *Poverty in the European Union. The crisis and its aftermath*.
- 32 McKnight, A., Steward, K., Himmelweit S.M. and Palillo, M. (2016) *Low pay and in-work poverty: preventative measures and preventative approaches*. European Commission Evidence Review.
- 33 Social Protection Committee (2012) *Tackling and preventing child poverty, promoting child well-being*; Luxembourg Presidency of the Council of the European Union Common (2015) *Social values in the European Union: stocktaking, with a focus on social inclusion and social protection*.
- 34 Bouget et al. (2015) *Social Investment in Europe: a study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN) <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1135&intPagelD=3588>
- 35 Save the Children (2014) *Child Poverty and Social Exclusion in Europe. A matter of children's rights*.
- 36 EUROSTAT *EU-SILC* (2014). Datele privind situația din Elveția nu sunt disponibile. Datele se referă la indicatorul „expuși riscului de sărăcie” care reprezintă procentul de copii care locuiesc în gospodării cu un venit disponibil sub 60% din venitul mediu național. Venitul disponibil înainte de transferuri sociale se referă la toate veniturile obținute din muncă (salarii și câștiguri din activități independente, inclusiv pensii), venituri private din investiții și proprietăți după impozitare. Transferurile sociale sunt toate transferurile sociale primite în numerar.
- 37 Fondul Monetar Internațional (IMF) (2015) *Causes and Consequences of Income Inequality: A Global Perspective*.
- 38 OECD (2014) *Income Inequality and Poverty data*. Income inequalities refers to Gini Coefficient.
- 39 European Commission, Directorate-General for Research and Innovation, Inclusive, innovative and reflective societies (2015) *An even closer union among the peoples of Europe? Rising inequalities in the EU and their social, economic and political*

- impacts, *Outcomes of EU-funded research*, page 71; European Central Bank (2013) *The Eurosystem Household Finance and Consumption Survey: Results from the first wave*, Statistics Paper Series, No 2.
- 40 UNICEF (2016) Report Card 13, *Fairness for Children, A league table of inequality in child well-being in rich countries*. OECD (2015) *In It Together: Why Less Inequalities Benefits All*.
- 41 OECD (2015) *In It Together: Why Less Inequalities Benefits All*.
- 42 Oxfam (2015) *A Europe for Many not for Few*.
- 43 UNCRRC, Article 2 (nediscriminare).
- 44 EUROSTAT EU-SILC (2014) Datele se referă la cele 28 de state membre UE (excluzând Norvegia, Islanda și Elveția). Datele privind situația din Elveția nu sunt disponibile.
- 45 EUROSTAT EU-SILC (2014) Datele se referă la 27 de state membre ale UE, fără Croația.
- 46 Eurofound (2015) *European Working Conditions Surveys*.
- 47 European Commission *Education and Training Monitor* (2015).
- 48 OECD PISA (2012) Datele privind situația din Malta nu sunt disponibile.
- 49 OECD PISA (2012) Datele privind situația din Cipru și Malta nu sunt disponibile.
- 50 Social Protection Committee of the EU (2014) *Social Europe. Aiming for inclusive growth. Annual report of the Social Protection Committee on the social situation in the European Union*; OECD (2010) *The high cost of low educational performance: The long-run economic impact of improving PISA outcomes*.
- 51 OECD (2015) *In It Together: Why Less Inequalities Benefits All*. 52 OECD PISA (2012) Datele privind situația din Cipru și Malta nu sunt disponibile.
- 53 OECD PISA (2012) Datele privind situația din Malta nu sunt disponibile. Procentul se referă la cei care înregistrează cele mai bune performanțe la testele PISA (nivelul 5 și 6) din rândul copiilor aflați în cvintila economică, socială și culturală inferioară calculați ca medie la nivelul UE.
- 54 În figura 11, blocurile roșii indică țările unde proporția de copii cu performanță scăzută este mai mare în rândul fetelor, în vreme ce blocul albastru indică țările unde proporția de copii cu performanță scăzută este mai mare în rândul băieților.
- 55 OECD PISA (2012) Datele privind situația din Malta nu sunt disponibile.
- 56 OECD (2015) *The ABC of gender equality in education: attitude, behaviour, confidence* (2015); Save the Children (2016) *The Lost Boys: How boys are falling behind in their early years*.
- 57 OECD PISA (2012). Datele privind situația din Bulgaria, Cehia, Lituania, Ungaria, Malta, România, Polonia și Slovacia nu sunt disponibile. Prin copiii nativi, OCDE se referă la copiii născuți în țara în care s-au născut și părinții lor; migranții de a doua generație sunt copiii născuți în țara de raportare, cu părinți născuți în altă țară; migranții de primă generație sunt copiii născuți în altă țară cu părinți de asemenea născuți în altă țară.
- 58 OECD *Helping immigrant student to succeed at school - and beyond* (2015).
- 59 World Bank (2013) *Roma Brief*, 5 June 2013, Background, disponibil la <http://www.worldbank.org/en/region/eca/brief/roma>
- 60 European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) (2014) *Education: the situation of Roma in 11 EU Member State*, disponibil la <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/education-situation-roma-11-eu-member-states>
- 61 European Commission (2014) *Report on discrimination of Roma children in education*, p.12.
- 62 EUROSTAT LFS (2015).
- 63 European Commission (2014) *Taking stock of the Europe 2020 strategy for smart, sustainable and inclusive growth*.
- 64 EUROSTAT LFS (2015) Datele se referă la proporția de copii care părăsesc școala timpuriu din rândul celor care nu sunt cetățeni UE (resortisanți ai unei terțe țări). Datele privind situația din țări precum România și Bulgaria nu sunt disponibile. Cu toate acestea, aceste țări înregistrează printre cele mai ridicate rate de părăsire timpurie a școlii din Europa.
- 65 European Commission (2013) *Investing in children: breaking the cycle of disadvantage*; Heckman J. (2000) „Policies to foster human capital”, *Research in Economics*, 54: 3–56; Heckman J. (2008) *The case for investing in disadvantaged young children*; Save the Children UK (2016) *Lighting Up Young Brains: How parents, carers and nurseries support children’s brain development in the first five years*.
- 66 UNCRRC; European Commission (2016) *Peer review in Ireland: prevention and early intervention services to address children at risk of poverty*.
- 67 EUROSTAT EU-SILC (2014) Datele subliniază utilizarea efectivă a serviciilor pentru îngrijirea copilului de copiii sub 3 ani
- 68 OECD (2012) *Starting Strong III*
- 69 Social Protection Committee *Tackling and preventing child poverty, promoting child well-being* (2012) and Eurydice and EUROSTAT *Early Childhood Education and Care in Europe* (2014).
- 70 Ibid.
- 71 Cu vârsta între 6 și 19 ani.
- 72 Sen A. (2009) *The idea of justice*; Nussbaum M. (2011) *Creating capabilities*; International Commission on Education for the Twenty-first century (1996) *Learning: the treasure within*.
- 73 Save the Children, *Quality Learning Environment (QLE) framework* (disponibil doar pentru personalul Salvați Copiii): One Net, <https://onenet.savethechildren.net/whatwedo/education/QLEProgrammeCatalogue/Pages/Quality-Learning-Environment.aspx>
- 74 EUROSTAT EU-SILC (2014). Datele privind situația din Elveția nu sunt disponibile.
- 75 Hemerijck, A. (2016) *New EMU governance: Not (yet) ready for social investment?*
- 76 Comitetul pentru protecție socială (SPC) este un comitet consultativ pe probleme de politici al UE pentru miniștrii cu atribuții în ocuparea forței de muncă și afaceri sociale din cadrul Consiliului pentru ocuparea forței de muncă și afaceri sociale (EPSCO), înființat prin Tratatul privind funcționarea UE (articolul 160). Agenda de lucru a SPC stabilește prioritățile de politică pentru anul următor. <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=758>
- 77 Acesta este un rezumat al recomandărilor oferite de cei 300 de copii care au participat la consultările organizate de Salvați Copiii în Germania, Islanda, Italia, Olanda, Norvegia, România, Spania și Suedia.
- 78 European Commission (2013) *Investing in children: breaking the cycle of disadvantage*;

ERADICAREA SĂRĂCIEI EDUCAȚIONALE ȘI MATERIALE ÎN RÂNDUL COPIILOR DIN EUROPA

„Când voi deveni părinte, vreau să-i învăț pe copiii mei să viseze, să persevereze și să își îndeplinească visurile. Și să învețe cât se poate de bine la școală.” Băiat, Olanda

„Cultura este importantă deoarece îți permite să alegi ce să faci în viață și să realizezi acel lucru. Este baza tuturor lucrurilor. Muzica este importantă deoarece îți deschide mintea. Mi-a plăcut foarte mult când am mers la un concert cu mama mea. Am simțit că particip la ceva important și magic.” Băiat, Italia

Peste 26 de milioane de copii din Europa sunt expuși riscului de sărăcie sau excluziune socială. Luați împreună, acești copii ar putea constitui a șaptea țară ca populație din UE. Copiii se confruntă cu un risc mai ridicat de sărăcie și excluziune socială comparativ cu adulții, iar efectele sărăciei asupra copiilor pot dura pe tot parcursul vieții.

Sărăcia copiilor nu este sinonimă cu lipsurile materiale, ci este o problemă multidimensională. Prezentul raport analizează sărăcia educațională ca unul dintre cele mai devastatoare aspecte ale sărăciei copiilor. Sărăcia educațională este un proces care limitează dreptul copiilor la educație, privându-i pe aceștia de șansa de a-și dezvolta abilitățile cognitive și necognitive de care au nevoie pentru a se dezvolta emoțional, a relaționa cu ceilalți și a-și face planuri de viitor. Copiii din familiile cele mai defavorizate sunt mai expuși riscului de a avea rezultate școlare slabe. Este un cerc vicios: lipsurile materiale conduc la sărăcie educațională și viceversa, iar împreună potențiază transmiterea dezavantajelor de la o generație la cealaltă.

Salvați Copiii consideră că prin promovarea drepturilor copiilor putem contribui la combaterea efectelor sărăciei și, pe termen lung, la reducerea și prevenirea acestui fenomen. Investițiile în copiii sunt esențiale – din punct de vedere moral, economic, social și politic. Cu o finanțare adecvată, cu politici eficiente și cu angajament politic, putem face ca generația copiilor din Europa care, în prezent, cresc în sărăcie și excluziune socială, să reușească totuși să-și realizeze pe deplin potențialul.